

GENDER DICHOTÓMIA A SZEXUÁLIS ÖRÖM DISKURZUSAIBAN¹

DOI: 10.18030/socio.hu.2015.1.188

ABSZTRAKT

Az iskolai szexuális nevelés és a középiskolások szexualitásról szóló diskurzusaiban több olyan elemet, témát találhatunk, amelyek szerepet játszanak a társadalmi nemi (gender), etnikai és társadalmi osztály-identitás diskurzív konstruálásában. Ebben a tanulmányban arra keresem a választ, hogy a nemi öröm diskurzusai hogyan jelennek meg a szexuális nevelés tantárgyat oktató védőnő és a diákok szexről való beszédmódjában, és miként konstruálnak ezek a beszédmódok különbségeket a nemek között. Három ilyen beszédmódot vizsgálok: a nemi öröm „természetes” és „tanult” jellegének kettősségét; a szexuális tevékenységekről, illetve az örömszerzés módjáról való beszéd nemek közti különbségeit; valamint a szexhez, illetve szexuális partnerekhez való hozzáférés kettős mércéjét. Ez a három beszédmód fontos eleme a tizenévesek szexualitáshoz való viszonyának, és ezen keresztül a nemek közti dichotómia megkonstruálásának és fenntartásának. Az elemzéshez egy budapesti középiskolában 2009 és 2011 között gyűjtött anyagokat használok fel; diákokkal készített 3–4 fős csoportos interjúk és az iskolai védőnővel készített interjú átiratán, valamint a szexuális felvilágosító órákról készített hangfelvételek és feljegyzéseim szövegein végzek kvalitatív diskurzus-elemzést.

Kulcsszavak: szexualitás, nemi öröm, diskurzus, társadalmi nem

ABSTRACT

In the discourses of sexuality in school-based sex education and adolescents' talk we can find various elements and topics which are implicated in the discursive constitution of gendered, ethnic and classed subjectivities. In this paper I inquire into how discourses of sexual pleasure are deployed when the school health worker who teaches sex education and the students talk about sex, and how these discourses constitute gender differences. I examine three such discourses: the gender dichotomy of sexual pleasure as “natural” vs. “learnt”; the gendered differences in discourses about sexual activities and ways of pleasuring; and the gendered double standards of access to sexual partners. These three discourses are significant elements of adolescents' relations to sexuality and of the construction and reproduction of gendered dichotomies. I apply qualitative discourse analysis on research material I collected in a secondary school in Budapest between 2009 and 2011: transcripts of group interviews with 3–4 students each, the transcript of the interview with the school health worker, and my recordings and fieldnotes written during sex education lessons.

Keywords: sexuality, sexual pleasure, discourse, gender

---

¹ Ezúton szeretnék köszönetet mondani Barát Erzsébetnek és Borgos Annának a szöveg korábbi változataihoz fűzött értékes meglátásaiért, valamint a socio.hu két anonim bírálójának konstruktív kritikai javaslataikért.

BEVEZETÉS

Az iskolai szexuális nevelés és a középiskolások szexualitásról szóló diskurzusaiban több olyan elemet, témát találhatunk, amelyek szerepet játszanak a társadalmi nemi (gender),² etnikai és társadalmi osztály-identitás diskurzív konstruálásában. Ebben a tanulmányban arra keresem a választ, hogy a nemi öröm diskurzusai hogyan jelennek meg a szexuális nevelés tantárgyat oktató védőnő és a diákok szexről való beszédmódjában, és miként konstruálnak ezek a beszédmódok nemek közti különbségeket. A nemek közti különbségek egy heteroszexista társadalmi berendezkedésben természetesen nemek közti egyenlőtlenségeket is implikálnak. Ennek ellenére ebben a tanulmányban a nemek közti különbségek megmutatása a cél, az ezekből fakadó egyenlőtlenségekre, hátrányos megkülönböztetésre, elnyomásra külön nem térek ki. Mindazonáltal jól látható az idézetekben, hogy a szexualitás elemzett diskurzusai hogyan reprodukálják a nemek közti egyenlőtlenséget a fiúk és a lányok szexuális kapcsolataiban.

Az elméleti kereteket Foucault diskurzus-elmélete (2001), Butler gender-performativitás elmélete (2007, 2005), valamint azok a főleg angolszász oktatás-szociológiai kutatások adják, amelyek a szexuális nevelésben vizsgálták a szexualitás diskurzusait (pl. Allen 2012, 2004; Rasmussen 2010; Garcia 2009; Alldred and David 2007; Fine and McClelland 2006; Fine 1988), vagy iskolai interakciókban tanulmányozták a szubjektum-konstruálás diskurzív módjait a szexualitás, a társadalmi nem, a faj/etnicitás és a társadalmi osztály (de különösen a nem és a szexualitás) interszekcióin keresztül (pl. Pascoe 2007; Youdell 2005, 2004; Allen 2007; Rasmussen et al. 2004; Epstein et al. 2003; Kehily 2002).

Butler gender-performativitás elmélete alapján a nemi és szexuális identitás-konstrukciókat performatívnak tekintem (Butler 2007, 2005), és a performatív konstruáló aktusokat Butler Foucault-értelmezésének megfelelően diskurzív kereteken belül vizsgálom. (Butler 2007, Foucault 2001) Elemzésemben megmutatom azokat a szexuális öröm diskurzusain keresztül konstruálódó társadalmi nemi különbségeket, amelyek azután repetitív performatív megjelenítésük eredményeképp a nők és férfiak közötti esszenciális nemi különbségeként vannak számontartva.

Epstein és szerzőtársai (2003) megállapítják, hogy az iskola hivatalosan aszexuális intézménynek minősül, viszont valójában tele van a szexualitás különböző megjelenési formáival és diskurzusaival. Az iskolai szexualitásnak vannak bizonyos megengedett/eltűrt formái, rendkívül szűkre szabott heteronormatív kereteken belül. A tanárok folyamatos ellenőrzés alatt tartják a diákok szexualitását és nemi identitását, és ugyanezt teszik a diákok egymással is. A szexuális nevelés is ennek az „ellenőrzésnek” az eszköze.

Kutatási anyagomat egy budapesti középiskolában³ gyűjtöttem 2009 és 2011 között. Az iskolai etnográfia módszereit (tanórák és szünetek résztvevői megfigyelése, kvalitatív interjúzás) felhasználva azt kutattam, hogyan hat egymásra a társadalmi nem, a szexualitás, az etnikai és társadalmi osztálybeli hovatartozás a tizenévesek identitásfejlődésében, illetve melyek azok a diskurzív helyek, ahol ezek a kategóriák nemcsak, hogy konvergálnak, hanem nem léteznek egymás nélkül (lásd Butler 2005: 164). E kérdések vizsgálatához 87 15–21 év

---

2 A tanulmányban a *társadalmi nem* és a *gender* szavakat felváltva használom.

3 Gimnázium, szakközépiskola és szakiskola és felsőfokú technikusképző intézmény.

közötti diákkal (45 lány és 42 fiú)⁴ készített 3–4 fős csoportos interjúk, az iskolai védőnővel, az iskolaigazgatóval, négy osztályfőnökkel és egy szaktanárral készített egyéni interjúk, a védőnő által tartott szexuális felvilágosító órákról készített hangfelvételek, valamint órai feljegyzéseim szövegein végeztem kvalitatív diskurzus-elemzést. E módszert használom ebben a tanulmányban is: a diákokkal és a védőnővel készült interjúk, valamint a szexuális nevelés órák hanganyagából válogatott szövegrészeket elemzem. A legépelet interjúkat, szexuális nevelés órákról készült hangfelvételeket és feljegyzéseket kézi kódolással dolgoztam fel, tematikus kulcsszavak köré csoportosítva a szövegrészeket. Az elemzéshez kigyűjtöttem az adott kulcsszóhoz tartozó szövegrészeket, és általános jellemzők, tendenciák, gyakoriság szerint csoportosítottam őket. Ebben a tanulmányban a „nemi öröm” kulcsszóhoz tartozó szövegrészeket vizsgáltam meg, különböző diskurzusokat keresve, és azokat válogattam ki idézeteknek, amelyek jól ábrázolnak gyakori, általánosan jellemző beszédmódokat. Természetesen vannak a bemutatottól eltérő beszédmódok is, de ezek ritkák, inkább kivételek, a tanulmány terjedelmi korlátai miatt nem térek ki rájuk.

Az idézett interjúrészletek olyan résztvevőktől származnak, akik aktív szexuális életet élnek. Ők a mintának kb. a negyötödét teszik ki (70 diák).⁵ Az óramegfigyelésekre és az interjúk elkészítésére engedélyt kaptam az iskolaigazgatótól és a megfigyelt osztályok osztályfőnökeiktől, akiknek előzetesen elküldtem az interjúkérdéseket és a kutatás ismertető összefoglalóját. Az interjúkra a diákok önkéntesen jelentkezhetnek, az interjú témáját a jelentkezésük előtt elmondtam nekik. Minden interjúalany álnéven szerepel, és az iskolát sem nevezem meg. Az idézetek tartalmazznak vulgáris kifejezéseket is, ezeket változatlanul benne hagyom a szövegben, mivel elemzésem része a szexuális tevékenységek vulgáris megnevezésének vizsgálata. Az idézeteket helyenként rövidítettem, de a szavakat nem változtattam meg. A diákok szexuális irányultságának jelölésére az általuk használt kategóriákat használom.

A hazai szakirodalomban az iskolai szexuális nevelés és a serdülőkorú fiatalok szexualitása feltáratlan terület. Ebben a két témában a 2000-es évekből három nagyobb hazai kutatás hozzáférhető, mindhárom kvantitatív, nem gender megközelítésből készült, és nem foglalkozik a szexuális nevelés pedagógiai és elméleti kérdéseivel (Németh–Költő 2011; Fábián–Simich 2010; E.S.Z.T.E.R. Alapítvány 2010).

Kutatásom elméleti alapjaiban és módszertanában az angolszász oktatás-szociológia posztstrukturalista irányvonalára támaszkodom, amely az iskolának a társadalmi egyenlőtlenségek reprodukálásában játszott szerepét, illetve az oktatásnak a különböző tanulói csoportok szubjektívására tett hatását vizsgálja, főként etnográfiai módszerekkel (lásd Youdell 2006). Az iskolai interakciók és a szexuális nevelés gender szempontú elemzése, valamint a fiatalok interszekcionális identitás-konstruálási folyamata és ennek diskurzus-elemzése ezidáig kevés kutatót foglalkoztatott Magyarországon,⁶ ezért úgy vélem, tanulmányom eddig nem vizsgált társadalmi jelenségekre világíthat rá.

4 A 87 résztvevőből 17 lány és 17 fiú volt 17 éves (tehát a minta 39%-a), a többiek nagyjából egyenletesen oszlottak el 15 éves és 19 éves között, 20 éves nem volt, 21 éves pedig egy résztvevő volt. A minta kis létszáma, valamint a kutatási kérdés jellege miatt nem tartom relevánsnak a résztvevők életkori csoportokba bontását.

5 A válaszadó fiúk legmagasabb arányban (55%) 13–14 évesen kezdtek el szexuális életet élni, a lányok pedig legmagasabb arányban (60%) 15–16 évesen.

6 Fontos itt megemlíteni Mészáros György könyvét (2014), amely posztstrukturalista elméleti és módszertani alapokra épülő iskolai etnográfiként úttörő a hazai oktatáskutatásban.

A poszt-strukturalista feminista etnográfiai kutatásokban fontos kérdés, hogy a kutató hogyan pozicionálja magát, ami elkerülhetetlenül befolyásolja az interjúalanyok viselkedését, azt, hogy miről és hogyan beszélnek, és már eleve azt, hogy a kutató milyen adatokat gyűjt, mit figyel meg, milyen kérdéseket tesz fel, hogyan fogalmazza meg őket.⁷ Ebben a kutatásban fehér, középosztálybeli, magasan kvalifikált, a diákoknál jóval idősebb nőként jelentem meg. Az érzékeny téma és a kutatási módszerek miatt különösen kellett ügyelnem arra, hogy a viselkedésemmel egyrészt a tanárok és a védőnő bizalmát is elnyerjem, ugyanakkor a diákok ne tekintsenek tanárnak és megnyíljanak, tudjanak bizalmas dolgokról is beszélgetni. Ez folyamatos egyensúlyozást igényelt, komolyabb, „tudományosabb” viselkedést és beszédmódot a tanárokkal, lazább, fiatalosabb viselkedést és beszédmódot a diákokkal. Feminista kutatói énem folyamatos újradefiniálása emellett ott is jelen volt, amikor például lányok szexuális erőszak élményekről beszéltek és egy esetben segítséget kértek, illetve amikor fiúk agresszív szexista és homofób megszólalásait kellett hallgatnom, és eldöntenem, hogyan reagáljak ezekre.⁸

A diákok számára fontos volt, hogy bizalmasan kezeljem, amit mondanak, és ne adjam ki őket a tanároknak. Az interjúk többségében az első öt-tíz percben sikerült meggyőzni őket, hogy nyugodtan beszélhetnek, és mivel önkéntesen jöttek az interjúra, többnyire volt is kedvük beszélni. Különbség volt a lányok és fiúk között: a lányok kifejezetten élvezték, hogy egy olyan idősebb nővel tudtak beszélgetni a párkapcsolatok, szexualitás, szerelem témáiról, aki nem fegyelmezte őket, nem ítélkezett felettük, ugyanakkor kíváncsi volt a mondandójukra. A fiúk egy része nehezebben nyílt meg, és nem volt olyan beszédes, mint a lányok többsége, viszont kevésbé burkoltan fogalmaztak, amikor a szexről volt szó. Fontos volt, hogy egy kivétellel⁹ minden csoportban azonos nemű interjúalanyok voltak, akik sokszor baráti viszonyban álltak egymással, emiatt könnyebb volt beszélniük egymás előtt a szexualitásról. Voltak témák, pl. a fogamzásgátlás, ahol az volt az érzésem, különösen a fiúknál, hogy azt mondták, amit szerintük hallani akartam,¹⁰ de mivel a kutatásom célja nem az állítások valóságtartalmának vizsgálata, illetve a szexuális gyakorlatok feltérképezése volt, hanem az identitás-konstruáló diskurzusok vizsgálata, ezért ennek nem tulajdonítok túl nagy jelentőséget. Az volt a benyomásom, hogy egy hierarchikus, frontális interakcióra épülő és teljesítmény-centrikus iskolai környezetben a diákok élvezték, hogy iskolaidőben¹¹ beszélgethetnek nem tanulmányi témákról valakivel, akit érdekelnek a gondolataik, a véleményük; ez pedig elősegítette, hogy nyíltan tudjak velük beszélgetni.

A tanulmány első részében megvizsgálom, hogy a kutatás résztvevői mit értenek a „szexuális öröm” fogalma alatt, és hogyan jelenik meg számukra a szexben a nemi öröm. A második részben három olyan, a nemi örömmel kapcsolatos diskurzust vizsgálok meg, amelyekben keresztül esszenciális nemi különbségek konstruálódnak a válaszadók beszédmódjában.

7 Kutatói pozicionáltságomról és a kutatás során felmerülő etikai dilemmákról részletesen írok készülő disszertációm módszertani fejezetében, itt a terjedelmi korlátok miatt csak röviden tudok ezekre utalni. Részletesen ír ezekről a kérdésekről Youdell (2006) és Mészáros (2014).

8 A tanárokkal való kommunikációra itt nem térek ki, mert ebben a tanulmányban csak diákok és a védőnő diskurzusaival foglalkozom.

9 Egy alkalommal kipróbáltam, hogyan működik az interjúzás egy olyan csoportban, ahol két lány és két fiú volt, de azután úgy döntöttem, ez nem a legelőnyösebb formáció.

10 A korábban idézett nagymintás hazai kutatások nem támasztják alá azt, hogy szinte minden fiú minden szexuális aktusnál óvszert visel, pedig sokan ezt hangsúlyozták az interjúban.

11 Muszáj volt velük iskolaidőben interjúzni, iskolaidőn túl lehetetlen volt interjúkat szervezni.

A SZEXUÁLIS ÖRÖM DISKURZUSAI AZ ISKOLÁBAN

A kutatásom helyszínéül szolgáló iskolában a szexualitásról való beszédmódban a „nemi öröm” az egyik meghatározó diskurzus volt; többféle öröm-diskurzus volt jelen a védőnővel készült interjúban, a szexuális nevelés órák hanganyagában és a diákokkal készített interjúkban. A nemi öröm diskurzusán keresztül megérthetjük, hogyan konstruálódik a nemek közötti különbség a szexualitáson keresztül.

A nemi öröm diskurzusaiban három beszédmódot találok jelentősnek a társadalmi nemi különbségek megkonstruálásában: a nemi öröm „természetes” és „tanult” jellegének kettőssége; a szexuális tevékenységek, illetve az örömszerzés módjának nemek közti különbségei; valamint a szexhez, illetve szexuális partnerekhez való hozzáférés kettős mércéje. Meglátásom szerint ez a három beszédmód fontos eleme a tizenévesek szexualitáshoz való viszonyának és ezen keresztül a nemek közti dichotómia megkonstruálásának és fenntartásának. Mielőtt megvitatom ezeket a diskurzív konstrukciókat, az alábbiakban megpróbálom definiálni, mit jelent a nemi öröm a válaszadóknak.

A legtöbb esetben a szexualitással kapcsolatos bármilyen téma megbeszélése teljesen heteronormatív és gender-dichotóm szemléletben zajlott (vagyis vannak fiúk és lányok / férfiak és nők, és mindenki heteroszexuális, bár előfordulnak „elhajlások”), függetlenül a résztvevők nemétől és szexuális irányultságától. Hogyan beszélnek tehát ebben az iskolában a szexuális örömről, és mit mutat meg ez a beszédmód arról, hogy a beszélők hogyan értelmezik a társadalmi nemeket, vagyis azt, hogy mit jelent nőnek és férfinak lenni?

A nemi örömet ebben az iskolában a szex legfontosabb céljának tekintik azok, akik egyáltalán beszélnek róla. A diákok kevésbé nyíltan teszik ezt, mint Vera, a védőnő, aki emellett azt is hangsúlyozza a szexuális nevelés órákon és az interjúban, hogy a szex legfőbb célja a kölcsönös örömszerzés kellene, hogy legyen. Hogy a védőnő mit mond, azért is fontos, mert az ő öröm-diskurzusa tükröződik abban, ahogyan a diákok beszélnek a szexről a szexuális nevelés órán és azon kívül.

Vera: (...) Elsődleges célja ma már nem az új élet létrehozása a szexualitásnak. Miért élünk nemi életet?

Kornél: Mert izgalmas és jó dolog.

(...)

Juli: Elsősorban a gyermeknemzés miatt van.

Vera: Elsősorban elvileg az volt a célja, igen. Mert ez ugye erre van kitalálva.

Juli: Csak volt. Volt.

Vera: Mert régebben egyébként, bár szerintem a háromnegyed része maximum nem vallotta be, hogy nemcsak a gyermeknemzés miatt élnek nemi életet. Régebben egyébként ez így volt, hogy bűnös dolognak számított. Most már erről szó nincsen, sőt, nem elsődlegesen a gyermeknemzés a célja, hanem az, hogy?

Juli: Örömforrás.

Vera: Ez egy nagyon fontos örömforrása az embereknek. (...) Egyébként ha tudjuk, hogy hány szexuális együttlétből lesz gyerek, és hány szexuális együttlét van, akkor nyilván levonhatjuk azt a következtetést, hogy a szexuális együttlétnek azért a legfontosabb célja az örömszerzés, -adás, és ugyanúgy saját ma-

gunknak is örömszerzés, és a másikkal egy intim együttlét. (Vera: védőnő; Juli 16, Kornél 18, szexuális nevelés óra)

Az interjúrészletben először Vera megpróbálja a diákokból kiszedni a választ, hogy a szex legfontosabb célja nem az utódnemzés, hanem az örömszerzés. Hangsúlyozza, hogy az örömszerzésnek kölcsönösnek kell lennie. Rámutat, hogy régen a nem utódnemzés céljából folytatott szexuális tevékenység bűnnek számított, majd pedig a szexuális aktusok és a megszületett gyerekek arányából vonja le a következtetést, hogy a szex elsődleges célja az örömszerzés. Ez a részlet illusztrálja a védőnő szex iránti attitűdjét, amelyet az órákon és az interjúban is képviselt: az utódnemzésről még korai gondolkodni, a tizenévesek szexeljenek csak örömszerzés céljából, nincs ezzel semmi probléma, amennyiben az örömszerzés kölcsönös, és ügyelnek a megfelelő fogamzásgátlásra és a nemi úton terjedő betegségek megelőzésére.

A két leggyakrabban használt szó a nemi örömmel kapcsolatban az örömforrás és az örömszerzés. Ha a szexuális aktus kölcsönös alapon zajlik, mindkét partner örömet fog érezni:

Azt is megbeszéltük, hogy [a szex] örömforrás, tehát hogy az egyik meghatározó része az, hogy örömet szerezzél a másikkal, és ugye amit beszéltünk, hogy nem öncélú, hanem (...) az a célod, hogy a másikkal örömet szerezzél. Ez tök jó, mert hogyha a másikkal is az a célja, akkor azért nyilván neked is jó lesz. (Vera; szexuális nevelés óra)

Ez a kölcsönös adás diskurzusa, amelyben a két fél egyenlő. Vera sosem utal például arra, hogy a nők passzívak, a férfiak pedig aktívak lennének a szexben. Ugyanakkor látni fogjuk, hogy ennek ellenére megjelenik a nemek közti különbségtétel Vera nemi örömről szóló diskurzusában, és méginkább a fiatalokéban. Tehát a szex célja az örömszerzés, de mit jelent maga az öröm? Úgy tűnik, a vizsgált diskurzusokban a nemi öröm egyenlő az orgazmussal. A nemi örömnek az elsődleges nemi szerveken túli aspektusai ritkán említődnek meg, az orgazmus a vaginális penetráció végeredménye, a szexuális öröm „végtermékként”, nem pedig a kölcsönös, közös beteljesülés folyamatoként jelenik meg. Amikor Verát megkérdeztem, szerinte többet kellene-e beszélni a szexuális nevelés órán az örömről, ezt válaszolta:

Szerintem nagyon kellene beszélni róla. Mert én nem tudom, hogy hogyan lehet ezt őszintén felmérni, hogy őszinte válaszokat kapjál, nyilván most névtelenben teljesen mindegy, hogy mit válaszol, de hogy hány aktív szexuális életet élő diák közül nyilatkozná azt, hogy élvezi a... és nem is az, hogy élvezi, mert persze van olyan is, aki azt mondja, hogy neki tök jó az együttlét, csak éppen mondjuk nincsen orgazmusa. Tehát hogy aki ténylegesen átéli, hány. (Vera; interjú)

Vera kíváncsi lenne, hány diák élvezi ténylegesen a szexet, és ezt szerinte névtelen kérdőívvel lehetne kideríteni, ami arra utal, hogy véleménye szerint nem olyan könnyű őszinte válaszokat kapni erre a kérdésre. Ez azt sugallja, hogy a fiatalok nyomást éreznek magukon, hogy a nemi örömet muszáj megtapasztalni (lásd Allen 2012), és ha nem sikerül, akkor inkább hazudnak róla. Aztán Vera pontosít, ő igazából arra kíváncsi, hány fiatal él át orgazmust, azt sugallva, hogy a szexben az „igazi” öröm az orgazmus. Az öröm és az orgazmus összemosása gyakori az interjúalanyaim diskurzusaiban, mint azt az alábbi két részlet is mutatja:

Eszter: Általában mindig jó velem, mert mindig van orgazmusom. Azokat tudom sajnálni, akiknek nincs. (Eszter 17, interjú)

*

Nati: Én mindig azt mondom, hogy egy jó kapcsolat alapja a jó szex, szóval hogyha nem tudja kielégíteni... (...) Szóval ha ő nem tud adni, vagy én nem tudom őt kielégíteni, akkor ez rossz, és ez szerintem meghatározza baromira a kapcsolatot. (Nati, 18, interjú)

Tehát a nemi öröm egyenlő az orgazmussal, a jó szex egyenlő az orgazmussal, és nemcsak arról van szó, hogy a szex legfontosabb célja az öröm, azaz az orgazmus, hanem arról is, hogy ahhoz, hogy jó legyen a párkapcsolat, szükséges a jó szex, vagyis az orgazmusok. E két fogalom összemosása tulajdonképpen nem annyira meglepő, ha a heteroszexuális szexről a szexuális nevelésben és a médiában megjelenő diskurzusokat nézzük, inkább az az érdekes, hogyan viszonyul ez az elképzelés a lányok valós tapasztalataihoz a szexről, a nemi örömről, az orgazmusról és a párkapcsolatokról (bővebben: Rédei 2012). Az interjúkban sok olyan történet hangzott el, amelyben a lány nem tudott orgazmust átélni; a fiú érzelmileg vagy fizikailag erőszakos volt, vagy tapasztalatlan, vagy nem törődött a partnerével; a lány a barátja vagy a kortársai nyomásának hatására kezdett szexuális életet élni (így a szex célja nem az öröm átélése volt, hanem a fiú megtartása vagy a neki való örömszerzés, illetve a kortárs csoportban meglévő pozíció megtartása); néhány lányról azt mesélték, hogy pénzért szexel, és így tovább. A szex, az öröm, az orgazmus és a párkapcsolatok közötti komplex összefüggések fényében érdemes alaposabban megvizsgálni a nemi öröm diskurzusát, mert „a szex legfontosabb célja az örömszerzés” diskurzus megkérdőjelezheti és morálisan elítélheti a szexuális tevékenységek végzésének más motivációit és az olyan szexuális élményeket, amelyek nem örömteliek (Allen 2012).

A heteroszexuális lányok és fiúk, valamint a védőnő diskurzusaiban az orgazmus (azaz a nemi öröm) a pénisszel a hüvelybe való behatolás eredménye. Így a szex az elsődleges nemi szervekre összpontosul, és, mint azt a neve is mutatja, az „előjáték” nem része a közösülésnek, hanem előtte van, felkészülés a „fő aktusra”. Vera így definiálja az előjátékot: „Az előjátékba beletartozik minden, amíg a hüvelybe nem kerül be a férfinak a hímvesszője. Azaz előjáték bármi lehet, simogatás, csókolgatás, egymás szeretgetése, és azoknak a testrészeknek az izgatása, amiktől a másik nemi izgalomba jön” (9. osztály, szexuális nevelés óra). A szex hiányos, ha a nő nem él át orgazmust, az pedig evidensnek van véve, hogy a férfi mindig átéli. A következő interjúrészletben Szandra, egy leszbikus lány, és Eszter, egy heteroszexuális lány beszélgetnek az orgazmus hiányáról:

Eszter: Nekem csak az egyik barátnőm mondta, hogy neki egy komoly kapcsolata volt, a férfi tíz évvel idősebb volt, mint ő, és nem volt orgazmusa. És én csak pislogtam.

Szandra: Jó, de vannak olyan nők, akiknek csak akkor van orgazmusuk, hogyha orálisan vagy pedig, na szóval, nem amikor benne van, hanem mit tudom én, kézzel vagy orálisan. Szóval van ilyen nő.

RD¹²: Hát igen. És lehet, hogy ezért nincs neki, mert egy férfi ezt nem biztos, hogy tudja. Vagy lehet, hogy ő maga sem tudja...

Eszter: De nem. Én sokszor tippelek arra, hogy lehet, hogy túl kevés időt fordítanak az előjátékra. (Eszter 17, Szandra 17, interjú)

Először Eszter meglepődést fejez ki, hogy vannak olyan hosszútávú párkapcsolatban élő nők, akik nem élnek át orgazmust. Azután Szandra elmagyarázza, hogy a hüvelyi penetráció nem az egyetlen módja az orgazmus átélésének. Eszter nem fogadja el ezt az érvet, és az én közbevetésemet sem, hogy lehetnek olyan

12 RD: Rédei Dorottya

férfiak és nők, akik esetleg nincsenek tisztában a nem hüvelyi orgazmus lehetőségével. Ehelyett azt veti fel, hogy az orgazmus hiányának oka a nem megfelelő előjáték. Az ő diskurzusában az előjáték a penetrációra való felkészülés, így ez a beszélgetés példázza a szex és a hüvelyi penetráció, valamint a nemi öröm és az orgazmus összemosását.

A leszbikus és biszexuális, illetve a lányokkal szexuális kapcsolatban lévő, de magukat heteroszexuális irányultságúnak valló lányok¹³ öröm-diskurzusában a penetratív szexnek fontos szerepe van, de nem tekintik az örömszerzés és az orgazmus elérése egyetlen módjának. Ugyanakkor Márti szerint a szex nővel bonyolultabb, mint férfival, ha nem használnak szexuális segédeszközt:

Márti: Egyébként szerintem a szex sokkal nehezebb egy kicsit, hogyha nem használsz, vagy nincs olyan, vagy nem olyan egyszerű az, hogy mind a kettőnknek egyszerre jó legyen, minthogyha egy fiúval vagy. (Márti 19, interjú)

Ez azt sugallja, hogy Márti számára az öröm mértékegysége az egyidejű orgazmus, amelyet penetrációval lehet elérni. Ha nincs meg ehhez a megfelelő segédeszköz, a szex két nő között nehezebb, mint nő és férfi között. Márti heteronormatív elképzelését a szexuális örömről talán az magyarázza, hogy Márti és partnere, Kriszta heteroszexuálisaként definiálják magukat, akik egymáshoz vonzódnak, nem a nőkhöz általában. Az interjú „hivatalos” részének befejezése utáni beszélgetésben kiderült, hogy Márti és Kriszta nem rendelkezett semmilyen információval és tapasztalattal arról, hogy leszbikusként hogyan lehet élni, hogy a leszbikus párkapcsolat egy élhető létforma.

A következő részletben két leszbikus lány, Móni és Szandra beszélgetnek egy hüvelybe helyezhető izgató krémről:

Móni: Vannak különböző zsongatókrémek (...), ami nekem van, azt úgy hívják, hogy nimfo niagara. (nevet)

Szandra: Én kipróbáltam. Hát így magadra kened (...) és állni fog a lukad tőle, mint az állat. És nagyon dughatnékja lesz tőle az embernek. És [Móni] behozta nekem, hogy kipróbáljam, és Dominika¹⁴ óráján magamba kentem (nevet). És így ültem egész órán az első padban. Így ültem egész órán, és (...) erre az egyik csaj megszólal mellettem, hogy „jaj, de bizsereg a lábam”. Nekem meg más bizsereg (nevet). (Móni 21, Szandra 17, interjú)

Ez egy példa a saját magának vagy a partnerének való örömszerzés alternatív módjaira. A nem penetratív, nem heteronormatív szexuális gyakorlatok, mint például a szájjal vagy kézzel való genitális örömszerzés szerepelnek a leszbikus interjúalanyok¹⁵ tárházában, de Móni például kifejezetten a nem genitális örömeket kedveli:

Móni: (...) Én például úgy vagyok vele, hogy nem szeretem, ha nyalnak.

(...)

13 Hat ilyen lány volt a válaszadók között. Az egyetlen meleg fiú interjúalanyom nem beszélt a szexuális gyakorlatáról, így sajnos az ő nézőpontját nem tudom vizsgálni.

14 Dominika egy leszbikus szaktanár.

15 Csak a két leszbikus lány beszélt nyíltan szexuális technikákról, a többi nem heteroszexuális orientációjú vagy szexuális gyakorlatot folytató lány nem.

Szandra: De hogyha mást csinál, hogyha a kezével csinálja, azt se szereted?

Móni: Nem jön be valahogy. (...) Nem tudom, nekem erre nincs ingerenciám, hogy elmenjek.

(...)

RD: Hát, mindenkinek más jó. Neked akkor mi a jó? (...)

Móni: Hogyha a partnernek jó. Tehát nekem annyi bőven elég. Hogy szétszedje a lepedőt. Ne bírjon magával. (Móni 21, Szandra 17, interjú)

Az ilyen jellegű öröm-élmény elképzelhetetlen a heteroszexuális válaszadók diskurzusaiban. Móni gyakorlatilag az egyetlen olyan válaszadó, aki nem tekinti egyenlőnek az örömet az orgazmussal, legalábbis magára nézve, számára a legnagyobb öröm a partnerének való örömszerzés.

A fentiekben láthattuk, hogy a szex elsődleges célja a nemi öröm kiváltása és átélése, hogy a nemi örömet a válaszadók általában összemossák az orgazmussal, valamint hogy a szexuális tevékenységek az orgazmus előkészítése érdekében zajlanak, és ez az orgazmus alapjában véve penetratív és hüvelyi. A tanulmány további részében három olyan témát, illetve beszédmódot fogok megvizsgálni a nemi öröm témáján belül, amelyeken keresztül a nemek közötti különbség konstruálódik a kutatásomban résztvevők diskurzusaiban.

A LÁNYOK ÉS FIÚK KÖZÖTTI GENDER KÜLÖNBSÉGEK KONSTRUÁLÁSA A SZEXUÁLIS ÖRÖM DISKURZUSAIN KERESZTÜL

Az első ilyen gender-különbség konstruáló diskurzus a nemi öröm „természetes” és „tanult” jellegének kettőssége, ami arról szól, hogy a férfi nemi öröm „természetesként” jelenik meg, míg a női öröm olyasmiként, amit a nőknek meg kell tanulniuk. A második a szexuális tevékenységek, illetve az örömszerzés módjának nemek közti különbségei, amit leginkább abban láthatunk meg, ahogyan a fiúk és a lányok beszélnek magáról a szexuális aktusról: az énközpontú/egocentrikus vs. a másiknak való örömszerzés vagy a másik által nyújtott öröm átélésének beszédmódja, illetve hogy az illető személy a szexuális aktus cselekvője, alanya, vagy pedig tárgya, elszenvetője vagy közreműködője. A harmadik beszédmód a szexhez, illetve szexuális partnerekhez való hozzáférés kettős mércéje, azaz a férfi és női attitűdök a monogám párkapcsolatokon és az egyéjszakás kalandokon belüli szex, illetve az állandó és alkalmi szexpartnerek iránt. Mind a három beszédmód erősen dichotomizáló, és társadalmi nemi különbség-konstruáló hatásuk jól látható.

A nemi öröm „természetes” és „tanult” jellegének kettőssége

A „természetes/tanult” az egyik legfontosabb diskurzus, amelyben a társadalmi nemi különbségek konstruálódnak a szexualitáson keresztül. Jelen van mind a védőnő, mind a diákok beszédében a szexuális öröm meg tapasztalásáról és adásáról. Ez a diskurzus a nőket bonyolult lényekként jeleníti meg, akiknek meg kell ismeriük a testüket, meg kell tanulniuk, hogyan tud a testük nemi örömet átélni, miközben a férfiak „természetes módon” és minden körülmények között képesek nemi örömet átélni (ami, mint azt a fentiekben kifejtettem, egyenlő az orgazmussal), és ehhez nem szükséges megismerniük a saját testüket. A szexuális nevelés órákon, némileg ellentmondásosan, ez a „természetes/tanult” diskurzus párhuzamosan jelenik meg a „kölcsonös örömszerzés” diskurzusával.

Vera szerint a nemi öröm adásának és megtapasztalásának képessége nem automatikusan fejlődik ki a fizikai nemi éréssel párhuzamosan. A kamaszkor egyik feladata szerinte annak megtanulása, hogy hogyan lehet örömet adni és érezni, és erre érzelmileg is meg kell érni és lelkileg felkészülni:

[E]z hozzátartozik egyébként (...) a szexuális fejlődéshez, hogy először tudjad azt, hogy saját magad hogy tudod átélni a nemi örömet, tudjad azt, hogy melyek azok a részek a testeden, amik mondjuk jólesik, ha a másik hozzáér, és amikor már ezzel tisztában vagy, akkor lehet ugye a másik felé lépni. (Vera; szexuális nevelés óra)

Vera a szexuális nevelés órákon maszturbáció gyakorlására, majd pedig a partnerrel közös kísérletezésre bátorít, a saját test és a nemi öröm megismerése érdekében.¹⁶ Eddig úgy tűnik, hogy a fiúkat és a lányokat egyaránt erre ösztönzi, nem tesz különbséget a nemek között. A továbbiakban viszont látni fogjuk, hogy a nemi öröm adásának és átélésének elképzelése nemi különbségeket konstruál.

Az egyik szexuális nevelés órán egy lány megkérdezi, hogyan lehetséges, hogy egy nőismerősének a négy-öt éve tartó párkapcsolatában még soha nem volt orgazmusa. Vera szerint ennek az lehet az oka, hogy a nő nem ismeri a saját testét. A nőknek meg kell tanulniuk, hogyan élhetik át az orgazmust. Ha a partner hajlandó ebben közreműködni, az segít, de elsősorban a nő az, akinek ismernie kell a saját vágyait, és tudnia kell azokat kommunikálni:

Vera: (...) ez a lány, akiről beszéltél, (...) lehet, hogy nem ismeri a saját testét, és mondjuk az a partner, akivel volt, az pedig nem volt arra alkalmas, hogy ők ezt együtt felfedezzék és tudják azt, hogy kinek hogyan jó (...). Minden nő képes átélni a nemi örömet, de azt neki meg kell tanulnia. A nőknek sokkal bonyolultabb, mint a férfiaknak.

Regina: De hogyha nem lesz veled sehogyan semmi, akkor most mi lesz? Váljanak szét?

Vera: Hát, ha elég kitartó a partner, és hajlandó arra, hogy kísérletezzenek, és kipróbáljanak olyan dolgokat, ami... hát azt a lánynak kell tudnia, hogy mire vágyik igazán. És azt tudnia kell a másiktól elmondani, és akkor onnantól kezdve azért az működni fog. (Regina 17, Vera, védőnő, szexuális nevelés óra)

Regina az orgazmusról kérdezett, és Vera a válaszában a szexuális örömről és a saját test megismeréséről beszélt. Ez is egy példája az öröm és az orgazmus összemérésének. Regina azt is kérdezi, hogy ha a lánynak nincs orgazmusa, szakítson-e a partnerével. Ahogy azt korábban láttuk, a jó szex a diákok és a védőnő szerint egyenlő az orgazmussal, ami pedig a jó kapcsolat alapja. Ha elsősorban a lány felelőssége, hogy megtanulja átélni a nemi örömet, akkor eszerint a lány felelőssége a jó párkapcsolat fenntartása is.

Az „öröm imperatívusza” (Allen 2012) csak a nőkre vonatkozik, mindig a nőknek kell tanulniuk a testükről és a nemi örömről. Terepmunkám alatt egyszer sem fordult elő, hogy a védőnő arról beszélt volna, hogyan ismerjék meg a fiúk a saját testüket, és hogyan okozzanak örömet saját maguknak és partnerüknek. Az sem volt része az óráknak, hogy gyakorolták volna, hogyan lehet kommunikálni a partnerrel szexuális vágyokról és

¹⁶ Korábbi tanulmányomban kamaszoknak szóló szexuális nevelés kézikönyveket vizsgálva azt találtam, hogy ezek a maszturbációt gyakran a „pszichoszexuális fejlődés” első stádiumának állítják be, amelyet a „petting” (azaz nem penetratív örömszerzés) korszaka követ, majd a fejlődés csúcspontja a heteroszexuális penetratív szex lesz stabil partnerrel, fiatal felnőttként. Ez a szemlélet azt sugallja, hogy a maszturbáció és a petting olyan korai fejlődési szakaszok, amelyeken korai felnőtt korra túl kell lépni, és akkor már kizárólag a penetratív heteroszex az adekvát nemi örömszerzési mód. (Rédei 2010)

örömökről, amit elvesztegetett pedagógiai lehetőségnek tartok, mivel nincs sok más csatorna, amelyen keresztül a fiatalok tanulhatnának a szexuális kommunikációról. Ahogy az egyik lány önironikusan fogalmazott, ha a fiú nem tudja, hogyan kell csinálni, a lány pedig nem tudja, hogyan lehet róla beszélni, a szexuális élmény nem lesz örömteli:

Nóri: [I]gazából szerintem (...), ha nagyon szerelmesek (...) és nyilván akkor (...) örömet szeretnének szerezni, csak először (...) nem tudják, hogy kell, akkor utána, hogyha a lány is mondjuk olyan, mint én, egy kurva szót nem vagyok hajlandó szólni, tehát nem. Én attól jövök zavarba. És akkor mondjuk, nem is mondanak neki semmit, és akkor végképp elveszett, és akkor már hagyjuk is az egészet, mert abból semmi jó nem lesz szerintem. (Nóri 19, interjú)

A következő dialógus megmutatja, hogy a lányok elvileg biológiailag képesek az öröm átélésére – ráadásul két hely is van a nemi szervükön, ahol örömet érezhetnek –, úgyhogy nem ezzel van a „probléma”:

Vera: A csikló az egy része a külső nemi szervnek. (...)

Balázs: Persze, de az már egy más része.

Máté: Nagyjakak.

Balázs: Az már dupla élvezetre van.

Vera: Mindenkinek van csiklója, aki lány.

(...)

Balázs: Persze, na de két élvezés közül vagy mindkettőre képes, vagy csak az egyikre. Az egyik a csikló, a másíknak most hirtelen nem jut eszembe a neve.

Máté: G pont.

Vera: Vaginális, úgy hívják, hüvelyi orgazmus. A G pontnak az ingerlésével...

Balázs: Na, szóval a kettő közül valamelyikre képes... (Máté 15, Balázs 16, Vera, védőnő, szexuális nevelés óra)

A lányoknak tehát megvan a szervük a nemi öröm átélésére, „természetesen” képesek az orgazmusra, akárcsak a fiúk. Valójában két ilyen szervük is van, és ha nem is mind a kettőnek, legalább az egyiknek „működnie” kell. De akkor miért van az, hogy a lányoknak meg kell tanulniuk, hogyan élhetnek át szexuális örömet, a fiúknak meg nem? A magyarázat talán abban rejlik – legalábbis ezt hallhatjuk a szexuális nevelés órákon –, hogy a nők bonyolultabbak a férfiaknál:

Vera: Nem tudom igazából, hogy ezt miért alakította így a természet, de valóban a lányoknak egy kicsivel több időre van szükségük...

Máté: Kicsivel? Kétszer annyi!

Vera: Hát, vagy háromszor, ugye azt szokták mondani, hogy a lányok átlagosan olyan húsz perc alatt jutnak el az orgazmusig. Van, aki tud előbb, van, aki tud három vagy négy perc alatt is, mert képes rá a szervezete. Megtanulja igazából, ez egy tanulható folyamat, el lehet érni úgy is, nem véletlenül mondtam a maszturbációt. Viszont a fiúk ugye gyakorlatilag egy másodperctől kezdve akár fél óra is lehet, ki hogy bírja. Én azt szoktam mondani, hogy a nők sokkal bonyolultabb teremtések, mint a fiúk, az érzelmi vilá-

gunk, minden sokkal bonyolultabb. (Máté 15, Vera, védőnő; szexuális nevelés óra)

Nemcsak a lányok testfelépítése bonyolultabb tehát (dupla élvezeti szervük van), hanem érzelmileg is komplexebbek, és ettől tovább tart nekik eljutni az orgazmusig. Az is kiderül, hogy a lányok orgazmusa közötti időbeli különbség (három-négy és húsz perc között, attól függően, mennyire tanulták meg az öröm átélését) az orgazmus *elérésének* hosszában van, míg a fiúknál (egy másodperc és félóra között) az orgazmus *visszatartásának* hosszúsága különbözik. Az egyébként „természetesen” előtörő ejakuláció visszatartásra azért van szükség, mert a fiúnak meg kell várnia, hogy a lány is elérje a kellő izgalmi állapotot. Vera egyszer sem említi, hogy a fiúknak is meg kell tanulniuk, hogyan tartsák vissza az orgazmusukat, így a „ki hogy bírja” véleményem szerint nem gyakorlásra, tanulásra utal, hanem „természetes” képességre. Ez azt sugallja, hogy csak a nőknek kell tanulniuk, hogy jobban tudjanak alkalmazkodni a férfiak „természetes” kapacitásához és ritmusához, az övék ebben a felelősség. A férfiak biológiai lényekként vannak feltüntetve ebben a diskurzusban, akik mindig elélveznek, így az ő örömmükkel nem kell külön foglalkozni.

Egy korábbi idézetben Vera megemlíti, hogy jó, ha olyan partnere van a nőnek, aki hajlandó kísérletezni, hogy felfedezzék, mit élvez a nő, de mindig a nőnek kell ismernie a saját testét, a vágyait, és ezekről tudnia kell kommunikálni. A férfiak sosem említődnek ebben a kontextusban, és bár vannak fiúk, akik elmondják az interjúban, hogyan tanulták meg fokozatosan, hogyan lehet örömet szerezni egy nőnek, a férfiak nemi öröme nem kerül szóba ebben a formában:

Misi: [É]n úgy jöttem rá, hogy (...) volt egy barátnőm és úgy, ahogy kiderült. Ez hülye szó.

Pali: Kitapasztaltad.

Misi: Igen, köszö. Kitapasztaltuk, vagy kitapasztaltam, hogy mi neki a jó, és ebből következőleg kialakult egy kép, hogy mi a jó. És a következő lánynál már jobb volt. Aztán meg még jobb. Szóval tapasztalatokból. Én tapasztalatokból építkeztem.

RD: Neked?

Pali: (...) én szerencsés voltam, mert ráéreztem. Aztán meg gyakorlat teszi a mestert (nevet). (Misi 19, Pali 19, interjú)

*

Levi: [S]zerintem tapasztalat [kérdése]. Meg amúgy is minden nőnél más igények vannak. Aztán arra is rá kell jönni, pont az benne az izgalmas...

Tibi: Meg kell találni a G pontját. (Levi 17, Tibi 16, interjú)

Ebben a két példában a fiúk használják a „tanulás” fogalmát: megtanulták, kitapasztalták, hogy mi a jó az aktuális partnerüknek. Pali „szerencsés” is volt, mert használni tudta az „intuícióját”, amellezt, hogy sokat „gyakorolt”. Levi izgalmasnak találja, hogy minden nőnek mások az igényei. A bonyolult női testtel való elboldogulás képessége persze nemcsak az adott nőpartnernek jó, hanem ezeknek a fiúknak a heteromaszkulinitását is megerősíti. Egyikőjük sem beszél a saját örömről, így, annak ellenére, hogy az „örömszerzés tanulása” diskurzust használják, fenntartják a nemek közötti szexuálisan konstruált különbséget azzal, hogy a lányok szerintük olyan lények, akikkel kapcsolatban nekik meg kell tanulniuk, hogyan szerezhetnek örömet, míg ők maguk „ter-

mészetes” lények, akik csak úgy átélik az örömet. Ennek a diskurzusnak van egy másik eleme is, amit a következő részben fogok vizsgálni, hogy a fiúk magukat úgy pozicionálják, mint a szexuális tevékenység cselekvőit, a lányok testét pedig tárgyiasítják, ez esetben azért, hogy kísérletezzenek vele, megismerik, mit élveznek ezek a testek.

Valójában mindkét nem pozíciója ambivalens a „természetes/tanult” öröm diskurzusában. A természet/nevelés vagy a természet/kultúra dichotómia diskurzusaiban a természettel asszociált társadalmi csoportok mindig alárendelt pozícióban vannak. Esetünkben, ahol a nőknek kell tanulniuk, ez az ő felelősségük, mert ők bonyolultabb vagy összetettebb lények, képesek tanulni, érzelmileg fejlettebbek, stb., a férfiak pozicionálódnak „egyszerű” lényekként, és ezt a dichotómiát egy nő (a védőnő) állítja fel. Ez elsősorban úgy hangzik, mintha a fejetejére állítaná a felvilágosodáskori elképzelést, miszerint a nők közelebb állnak a természethez, míg a férfiak alkalmasak a tanulásra és a kultúra létrehozására. Ez a férfiak szempontjából eléggé leminősítően hangzik, valamiért ők mégsem tiltakoznak ez ellen. Egyfelől az „egyszerű/bonyolult” összehasonlításban a „bonyolult” nem feltétlenül a pozitívabb tulajdonság. Másfelől ha a férfiak „egyszerűek”, ez jó mentségnek hangzik arra, hogy nekik kelljen a nők örömével foglalkozni, hanem a „bonyolult”, „komplex” nőknek kelljen a saját örömükkel is, és a partnerük örömével is foglalkozniuk. Tehát végül, bár ebben a dichotómiában a nemek helyzete ambivalens, kettéosztásuk világos és stabil, és, mint minden gender dichotómiában, itt is a nők „a probléma”, és nekik is kell azt megoldaniuk.

Meghúztam / lefeküdtem vele / szeretkeztünk – a szexuális tevékenységekről, illetve az örömszerzés módjáról való beszéd módjainak nemek közti különbségei

Mint az előző részben láthattuk, a lányoknak meg kell ismerniük a testüket, és azt, hogy mi okoz nekik szexuális örömet. Ugyanakkor kiderült az interjúkból, hogy a heteroszexuális kamaszfiúk többsége nem túl jó partner ebben a tanulási folyamatban. A lányok elvárták a fiúktól, hogy nemi örömet szerezzenek nekik, és aktívan részt vegyenek abban, hogy a lány átélje az orgazmust. E tekintetben sok lány elég rossz véleménnyel volt a kamaszkorú fiúk szexuális teljesítményéről, panaszkodtak, hogy a velük egykorú fiúk gyakran nem törődnek a partnerük nemi örömével, és elalszanak, ahogy megvolt az orgazmusuk, kielégítetlenül hagyva a lányt. Ez az egyik leggyakoribb kontextus, amiben a férfi nemi öröm szóba került a lányok beszédében. És ebben a kontextusban a férfi öröm a női öröm akadályává, hátráltatójává válik.

A lányok általában nem biologizáló diskurzust használnak, nem a „túl korai ejakuláció” vagy a „férfi nemi ösztön” fogalmát említik, amikor a jelenségről beszélnek, hanem a törődés vagy figyelem hiányaként értékelik, hogy férfi partnerük saját orgazmusa után befejezi a szexuális aktust. Az alábbi idézetben én teszem fel így a kérdést, diskurzív keretet adva ezzel a válasznak, de több interjúban ők maguk beszélnek a figyelem vagy törődés hiányáról.

RD: (...) mennyire figyelnek oda a partnerükre a tizenéves (...) fiúk?

Egyszerre: Hát azok semennyire!

Juli: Semennyire! Azok leszárják. Náluk az a lényeg, hogy az enyém jó legyen.

Klári: Hogy őneki legyen jó. (Juli 16, Klári 18, Brigi 17, Blanka 17, interjú)

*

Márti: Igen, ők azt hiszik, hogy ez a természetes, hogy ha neki jó, akkor a lánynak is jó volt. (Márti 19, interjú)

A második idézetben Márti úgy használja a „természetes” diskurzust, hogy azt állítja, a fiúk feltételezik, hogy amit ők élveznek, azt „természetesen” a lány is élvezi. Véleményem szerint ez az attitűd nemcsak az odafigyelés hiányáról szól, hanem arról is, hogy a fiúk a szexuális teljesítményüket gyakran eleve jónak és mindig azonos minőségűnek tekintik, ha pedig a nőnek nem jó, az az ő hibája vagy problémája, a saját szexuális tevékenységükkel szemben nem merül fel bennük kérdés. Ezt néhány további idézet és az interjúmban jellemző beszédmodok is alátámasztják.

A következő idézetben Vali megosztja velünk (velem és két barátnőjével, akikkel együtt beszélgettünk) a problémáját, hogy a két barátja közül egyikkel sem tudott eddig eljutni az orgazmusig:

Vali: [O]lyan problémám van, hogy egy fiúval sem tudtam elmenni. (...) És ez annyira zaklat egyébként. Hogy én vagyok a rossz? Vagy ő a rossz? De hát tudom, hogy nem ő, hanem én. És én ezt elmondtam a mostani barátomnak is, és ő azt mondta, hogy elvettem a férfiasságát, hogy ő biztosan nem tud engem normálisan kielégíteni. Pedig velem van a baj, én tudom.

Adél: Erre az én barátom nagyon ügyel. Mondjuk ő már húszéves lesz, de ő viszont olyan, hogy amíg én nem megyek el, addig ő sem. Szóval direkt tartja...

Vali: Vannak különbségek, látod, az életkor. Mert a Nyuszi, az elmegy, jól van. Nézek, hogy: Nyuszi!

RD: És akkor utána már nem foglalkozik veled?

Vali: Nem. (Vali 17, Adél 17, interjú)

Noha Vali igazat ad Adélnak, hogy talán a partnere életkorával van a probléma („Nyuszi” is 17 éves), a beszélgetés folytatásából kiderül, hogy az orgazmus hiánya lehet, hogy annak tudható be, hogy a partnere nem foglalkozik Valival, miután neki megvolt az orgazmusa. Ennek ellenére Vali internalizálja a fiú vádját, úgy gondolja, az ő hibája, hogy nem képes az orgazmusra. Nem tud megfelelni az öröm imperatívuszának, és abban is ő vallott kudarcot, hogy a partnere heteromaszkulinitását erősítse a saját orgazmusaival. E szemléletmód szerint a szexuális öröm hiányának „hibának” való tekintése azt eredményezi, hogy a szexuális együttlét nem tud elmozdulni a kölcsönösség felé, aki nem érez örömet, mindig hibás lesz.

A legtöbb heteroszexuális lány valamilyen mértékig igyekszik megfelelni a fiúk heteronormatív szexuális elvárásainak. Vali orgazmus-hiánya nemcsak partnere heteromaszkulinitását kérdőjelezi meg. Ezzel összefüggésben a szex Valiból az „elégtelen” nőiesség érzését is kiváltja, amit, mint az később kiderül, más módokon próbál kompenzálni. Az egyik szexuális nevelés órán például elmondja, ő mindig igyekszik szexuálisan újítani, hogy ő és a közös szex ne váljon unalmassá a barátja számára: „Én minden hónapban változtatok magamon. Tehát ne legyen az, hogy unalmas vagyok (...), például én a múltkor vettem egy nyusziruhát, és beöltöztem neki nyuszinak és táncoltam neki.” Vali azonosul a szexi, kívánatos, izgató nő szerepével – annak ellenére, hogy a partnere nem tesz semmit azért, hogy ő ne legyen unalmas, és kiderítse, hogyan segíthetne Valinak átélni az orgazmust.

Vali továbbmegy barátja szexuális szórakoztatásánál: azt mondja az interjúban, hogy mell-nagyobbító műtéten gondolkodik. A következő részletben kritizálja a fiúkat azért, mert a nőknek csak a külseje érdekli őket, és nemi kettős mércét alkalmaznak a testtel való törődés tekintetében, ugyanakkor azt is állítja, hogy a nagyobb mellektől tökéletesebb nőnek érezné magát:

Vali: Egyébként tudod, mit néznek? A dudát! A mellet nézik csak, és erre vannak beindulva (nevetnek). Úristen! Ilyenekre ki vagyok idegileg, hogy olyan nő a tökéletes, akinek nagy melle van, nagy segge van. És totál mű. Ez a jó nő. És akiben van egy kis hiba, az már nem kell. (...) Rossz a felfogásuk. Egyébként már lassan én is ott tartok, hogy én is meg akarom csináltatni a melleimet.

RD: Miért?

Vali: Hát mert olyan kicsik! És engem ez zavar. (...)

RD: És miért akarsz megfelelni ennek a nőideálnak?

Vali: Nem tudom, én nem érzem magamat jól. Tehát láttam ezeket a címlaplányokat, nem hozzájuk akarok én hasonlítani, hanem nekem is legyen, amire büszke lehetek. (...) De a fiúk ezt szeretik egyébként. De hogy miért? (...) Egy lány sokkal többet foglalkozik magával, mint egy fiú. (...) Egyébként az itteni fiúk olyan nyomik. (...) Ha én most azt mondanám valamelyiknek, hogy gyúrd ki magad, mert milyen kis vékony vagy (...), nem hallgatná meg. Merthogy nekik így jó. De ha egy lánynak azt mondják, hogy hú, de kicsi a melled, a lány teljesen depresszióba esik, és rosszul van. (Vali 17, interjú)

Vali kívánatos nő szeretne lenni. Szép, csinos lány, aki úgy gondolja, az egyetlen külső „hibája”, hogy „túl kicsik” a mellei. A „sikertelen/hibás nőiség” logikája ebben az esetben is ugyanaz, mint az orgazmus-hiánynál és a nemtörődöm partner erotikus szórakoztatásánál. Nincs orgazmusa → úgy gondolja, az ő hibája → veszélyezteti a partnere férfiasságát → kudarcot vallott mint „tökéletes nő”. „Túl kicsik” a mellei → úgy gondolja, ez az ő testi hibája → nem fog elég férfi figyelmet kapni → kudarcot vallott mint „tökéletes nő”. Úgy gondolja, hogy a szexnek változatosnak és kreatívnak kell lennie → ha nem az, akkor monoton, és ő nem lesz kívánatos → ezért ő (és nem a partnere) erőfeszítéseket tesz, hogy változatosabbá tegye a nemi életüket → így nem fog kudarcot vallani mint „tökéletes nő”. Annak ellenére, hogy kritikus ezzel a szexista rendszerrel szemben, aláveti magát a „tökéletes nő” férfiak által (szerinte) elképzelt ideáljának.

Ebből az esetből azt is láthatjuk, hogyan vesznek részt a nők a saját elnyomásuk újratermelésében. Partnerre édesanyja, aki maga is mellnagyobbító műtetet hajtatott magán végre, arra bátorítja Valit, hogy ő is „csináltassa meg” a melleit, de csak akkor, ha már anyai kötelességét teljesítette, vagyis szült. Először a mellei el kell, hogy lássák biológiai funkciójukat (szoptatás), és ha ez megtörtént, előtérbe kerülhet az esztétikai funkció.

Vali: A mostani barátom anyukájának is műmelle van, és neki olyan szépen meg van csinálva! (...) És mi beszélgettünk erről egyébként, mert mondtam neki, hogy én is meg szeretném csináltatni, mondta, hogy csak gyerek után csináltassam meg, így ne. Azt mondta, szülsz két-három gyereket, megcsináltathatod. De azt mondta, így, míg ilyen fiatal, így még ne.

RD: (...) én azon gondolkodom mindig, hogy a mell az lehet, hogy ettől elveszíti az érzékenységét, és akkor nem érzel semmit szex közben. (...)

Vali: Igazából én ezt kérdeztem az anyósomtól, hogy érez-e valamit, és mondta, hogy ugyanúgy érez,

csak már nem annyira, mint régen. Tehát mondjuk megcsíped, bármi ilyesmi, érzi, csak nem annyira. Meg mondta, hogy két hónapon keresztül csak feküdt, mert nem bírt felállni. Annyira fájt, meg hogy szét ne szakadjon a varrat. (Vali 17, interjú)

Az „anyós” elmondja Valinak, hogy a mellei a műtét után elveszítették az érzékenységüket, és intenzív fájdalmat és teljes inaktivitást (és nyilván másoktól való függést) kellett elviselnie, amíg lábadozott. A dolog íróniája, hogy azt a tényt, hogy Vali veszítene mellei érzékenységből – vagyis a mostaninál is kevesebb szexuális örömet élne át – ellensúlyozná az, hogy olyan fizikai tulajdonság birtokába kerülne, ami szerinte nélkülözhetetlen a „tökéletes” nőiséghez. A mellek ebben a diskurzusban nem minősülnek közvetlenül fontos test-résznek a szexuális örömező kontextusában, funkciójuk a férfi-figyelem felkeltése, amely figyelem jó esetben nemi örömet eredményezhet.

A fiúk egocentrikus és szexuális partnerüket tárgyiasító beszédmódja leglátványosabban abban nyilvánul meg, ahogyan magáról a nemi aktusról beszélnek. Az alábbi részletben Roland arról beszél, mennyire élvezik a partnerei a szexet:

RD: És te mennyire figyelsz arra, hogy közben a lánynak is jó legyen?

Roland: Hát, úgy figyelni rá... Hát most... Attól függ. (...) Szóval nem futunk át a Káma-szútrán, de nem tudom, tehát... legtöbbször ők is élvezik, szóval ugyanúgy elmegy a csajszi is...

Áron: (gúnyosan) Legtöbbször!

Roland: Hát jó, volt már rá példa, hogy kajak nem csinált semmit a gádzsi, én meg csak így néztem, (...) és akkor mondta, hogy bocs, ez most így nem volt jó. Hát akkor most ez van. Következő partin a másik meg ott sikítózott, azt' minden baja volt. Úgyhogy teljesen változó, meg nem tudom, a legtöbb csaj az ilyen kis, hogy mondom, szűz, a legtöbb ilyen szűz, csak nagyon teszi magát, és ránézek, és nem mondanám meg, hogy szűz, aztán amikor ott vagyunk a témánál, a legtöbb kisakkozta magát. Jaj, most izé, apuci hívott, mennem kell malmozni, haza, nem tudom. Legtöbbször simán elmennek ők is. (Roland 17, Áron 18, interjú)

Roland szerint, bár ő nem fordít rájuk különösebb figyelmet, a partnerei „legtöbbször” élvezik vele a szexet. Amikor Áron gúnyosan megismétli, hogy „legtöbbször”, Roland elismeri, előfordult már, hogy a partnere nem élvezte a szexet. Röviden említ egy ilyen esetet, amelyben elmondása szerint indifferens módon reagált. Aztán rögtön megerősíti önmagát és minket is, hogy a következő alkalommal egy másik lány „sikítózott” az örömtől. Roland nem kommunikál a partnereivel, egyszerűen csak biztos benne, hogy amit ő csinál, az jó. Szerinte az a változó, hogy a lányok mennyire élvezik – mintha ő mindig ugyanúgy teljesítene. Ha a lányok nem élvezik vele a szexet, az az ő problémájuk. Az nem merül fel például, hogy esetleg a „sikítózó” lány színlelte volna az orgazmust, vagy hogy fájt volna neki. A szüzesség Roland számára csak kifogás, ha a lány időközben meggondolta magát és nem akar Rolanddal szexelni, akkor jó „ürügyként” szolgál a lánynak arra, hogy kimentse magát. Vegyük itt észre a patriarchális felállást: a lány az apjára, egy idősebb, több hatalommal bíró férfira támaszkodik, hogy megmeneküljön a fiatalabb férfi által kezdeményezett, nem kívánt szexuális aktustól. Az, hogy a lány az apjára és/vagy a szüzességére hivatkozik, azt sugallja, hogy a fiúk és lányok közti szexuális kommunikációban a nemet mondás nem működik: vagy a lány nem tud nemet mondani (például mert nem érzi magát

erre feljogosítva, vagy nem tanulta meg – pl. a szexuális nevelés órán –, hogyan kell ezt csinálni), vagy a fiú nem érti meg vagy nem veszi komolyan, ha neki nemet mond a lány.

A lányok részéről az elvárás, hogy a fiúk foglalkozzanak az ő örömükkel is, véleményem szerint arról szól, hogy autonóm alanyok, ne inaktív tárgynak tekintsék őket. Ugyanakkor ez az igény azt is jelzi, hogy a szexben a nő várja, hogy a férfi valahogy bánjon vele, így a női nemi öröm alapján véve a férfi szexuális tevékenységének a függvénye. Ez a tárgyiasító attitűd megjelenik abban is, ahogyan a fiúk beszélnek a szexuális aktusról. Általában elmondható, hogy olyan igéket használnak, amelyeket más szöveggörnyezetben élettelen tárgyakkal kapcsolatban szoktak használni, és olyan nyelvtani szerkezeteket, amelyek mindig úgy állítják be az aktust, hogy „én csináltam vele valamit”, nem pedig úgy, hogy „mi csináltunk valamit” vagy „ő csinált velem valamit”. Az alany mindig a férfi, a tárgy mindig a nő. Ezek a tárgyiasító szavak gyakran szlengesek vagy vulgárisak. Csanád például így számol be első szexuális élményeiről: „Hát, nekem úgy volt, hogy 12 évesen megujjaztam egy gád-zsit, 13 évesen megdugtam.”

Az is gyakori, hogy amikor a fiúk szleng vagy vulgáris szót használnak a szexuális együttlétre, a partnerükre is szleng szóval utalnak. Az egyik ilyen szleng szó a „gádzsi”, ami romani nyelven „nem roma származású nőt vagy lányt” jelent. Ezt a szót roma és magyar identitású fiúk is használják. Úgy tűnik nekem, hogy ezek a fiúk, akik amúgy is számos romani eredetű szleng szót használnak (ezekből rengeteg található a magyar nyelvben), általánosságban használják a „gádzsi” szót, a „lány” szinonimájaként, nem kifejezetten azzal a céllal, hogy a szexuális partnerük etnicitását megjelöljék.

A kiszemelt szexuális tárgy életkora vagy családi állapota nem mindenkinek számít, ahogy azt Imi demonstrálja, amikor arról beszél az interjúban, hogy Verával, a védőnővel szeretne szexuális együttlétet:

RD: Van, amikor be szokta a Vera vinni, van egy ilyen fapénisz, azon be lehet mutatni, hogy hogy kell [felhúzni az óvszert].

Imi: És Vera csinálja? Szájjal? Egyszer csinálja már meg, majd megkérem. Egyszer vegyed rá a Verát. (...)

Nándi: Imi, férjes.

Tibi: Gyerekes ráadásul.

Imi: Hát és? (...) Csinálok neki még egyet maximum.

Levi, Tibi, Nándi egyszerre: Júúúj!

Tibi: Milyen perverz gondolataid vannak a védőnőről.

Imi: Hát megbasznám, hát mit mondjak erről? Jézusom!

Levi: Álljál már le!

(...)

Tibi: Végül is csak a munkatársáról beszélsz.

Nándi: Úristen, Imi! (Levi 17, Tibi 16, Nándi 15, Imi 16, interjú)

A többi fiú, Levi, Tibi és Nándi kínosan érzik magukat, és próbálják leállítani Imit; nem a vulgáris, tárgyiasító nyelvhasználat miatt, hanem mert én ott vagyok: Tibi emlékezteti Imit, hogy az én kollégámról beszél.

Háromjuk számára olyan házasság nővel szexuális kapcsolatot létesíteni, akinek gyereke is van,¹⁷ tabutéma, de Imi számára nem az.

Nem tabu viszont a két leszbikus nővel létesített szexuális kapcsolat témája a legtöbb fiú interjúalany számára, akik osztják azt a gyakori heteroszexuális férfifantáziát, hogy két nővel szexelni, vagy nézni őket, ahogy ők szexelnek egymással, különlegesen izgató élmény. Hogy a két nő szeretne-e bevonni egy heteroszexuális férfit az együttlétükbe, az nem érdekes. A következő párbeszédben felvetem, hogy amikor két leszbikus nő szexel, abban nem szerepel férfi, de Csanád számára ez nem probléma, mivel szerinte ő attól még részt vehet az aktusban:

RD: De hogyha valaki leszbikus, az nem azt jelenti, hogy akkor te is ott vagy...

Ricsi: Akkor nincsen fiú, csak két lány...

Csanád: (nevet) Az nem érdekel.

Ricsi: Megerőszakolod őket?

Csanád: Hát vagy akkor kinyalom, vagy nem tudom.

RD: De hát te nem vagy nő, úgyhogy az nem biztos, hogy neki jó lesz.

Csanád: Hát attól még ki tudom nyalni. (Ricsi 17, Csanád 17, interjú)

Ricsi is hozzászól a témához: miután elmagyarázza Csanádnak, hogy én mit értek leszbikus szex alatt, megkérdezi Csanádot, hogy ha a két nő nem akar vele szexelni, akkor megerőszakolja-e őket. Az erőszak tehát lehetőségként merül fel, és míg Ricsi azt sugallja, hogy Csanád két leszbikus nő számára szexuálisan nem kívánatos, ezért csak az erőszak marad a vágyai kielésére, Csanád elfogadja ezt az opciót, és azt mondja, hogy vagy megerőszakolja, vagy orálisan kielégíti őket. Amikor rámutatok, hogy a két nő ezt nem biztos, hogy élvezni fogja, Csanád azzal hessegeti el ezt az érvet, hogy attól ő még végre tudja hajtani a szexuális cselekvést, ami szerinte a leszbikusoknak jó. Csanád az alany, a két leszbikus pedig tárgyak, akiknek nincs saját akaratuk, hanem az alany rendelkezésére állnak, aki tudja, hogy ők mire vágnak.

Ugyanennek a párbeszédnek a folytatásában Ricsi és Csanád megbeszéli, hogy a két nő közötti szexnek nincs értelme, mert egy férfi mindent meg tud tenni egy nővel, amit egy nő is. Ez a szexualitásnak egy teljesen operacionális elgondolása, amelyben a férfi által végzett művelet a lényeges.

Ricsi: Nem értem, a leszbikusoknak mi kell. Csávó tud szopni, nyalni.

Csanád: (nevet) Ez így tömör válasz.

Ricsi: Miért jó, ha egymással? A lányok nem is tudnak mit kezdeni magukkal.

Csanád: Ott vergődnek egymáson. (Ricsi 17, Csanád 17, interjú)

Ricsi nem érti, mit akarnak a leszbikusok. Nemcsak arról van szó, hogy egy férfi is tud „mindent” csinálni, amit egy nő, hanem arról is, hogy két nő, azaz két tárgy nem tud semmit csinálni egy alany nélkül, az alany pedig mindig a férfi. A férfinak megvan az, ami a nők testéről „hiányzik”: a pénisz. A pénisz itt az alapvető cselekvő, enélkül két nő csak „vergődik egymáson” – mi mást tehetnének egy pénisz nélkül? Ez a párbeszéd megvilágítja

---

¹⁷ Ez egyébként téves információ, az interjú idején Vera házasság volt, de nem volt gyereke.

az elképzelést a két nővel létesített szexuális aktus férfifantáziája mögött: a két nő különösen erős erotikus stimulációban létesíti a férfit, miközben elvégzik a férfi dolgát, az előjátékot, így a férfinak azzal nem kell foglalkoznia. Ezután a felizgatott férfi kielégít nem egy, hanem két felizgatott nőt, és „természetesen” ő maga is kétszeres kielégülést kap.

A heteroszexuális lány válaszadók elfogadóbb attitűddel rendelkeznek a homoszexualitás iránt, mint a heteroszexuális fiúk, egészen addig, amíg az azonosnemű szex szóba nem kerül. Ekkor elvész a különbség, a heteró¹⁸ fiúk véleménye a meleg férfi szexről, és a heteró lányok véleménye a leszbikus és a meleg férfi szexről nem tér el erősen, legfeljebb a szóhasználat tekintetében. Hasonlóan a fent idézett heteró fiúkhoz, néhány heteró lány, például Szandra nővére, nem érti, mit csinálhatnak a nők az ágyban:

Szandra: [A] nővéremnek a mai napig is ez a kérdése, hogy de mit tud csinálni két nő az ágyban. Meg a nővérem például abszolút nem tudja elképzelni, hogy a szexnél két nő egyszerre élvez el, pedig lehet, és akkor mindig kérdezi, hogy hogy van ez, te elmész, és akkor hű de jó volt, ja igen, nekem is? Szóval hogy akkor neki mi a jó? (Szandra 17, interjú)

Szandra nővére nem érti, mit lehet csinálni pénisz nélkül az ágyban, és amelyik nő éppen nem él át orgazmust, az mit élvez az aktusban, mert szerinte lehetetlen, hogy két nő egyszerre éli át az orgazmust. Amellett, hogy megint egyenlőséjelet tesz a nemi öröm és az orgazmus között, Szandra nővérenek véleménye arra is rávilágít, hogy a „kölcönös” élvezet heteroszexuális elképzelése a pénisz jelenlétén múlik, vagyis a „kölcönös” heteroszexuális nemi öröm definíció szerint egyenlő a férfi nemi örömével, illetve annak van alárendelve.

A szexuális aktusra utaló vulgáris szavak egy része eredetileg műszaki kontextusban használatos. A leggyakoribb ezek közül a „meghúzni”, aminek a jelentése „szexuálisan közösülni valakivel”, és jól illusztrálja a heteroszexuális férfiak tárgyiasító nyelvhasználatát:

Imi: Meg volt olyan, hogy befűvezve mentem el partiba, fölszedtem egy csajt, és még hatott az anyag, és akkor úgy húztam meg egyet. (Imi 16, interjú)

További gyakori szinonimák a „megcsinálni”, „megrakni”, „megpakolni” és „megdugni”. A következő részletben Csanád (aki szex-szakértőként pozicionálja magát a csoportjában) rávilágít, hogy vannak olyan nők, akik aktívan tesznek azért, hogy tárgyiasítsák őket, anyagi előny érdekében:

Csanád: Jó, hát vannak ilyenek is, aki csak azért löveti magát, hogy kapjon pénzt meg kocsit. Úgy értem, hogy löveti, hogy dugatja magát. (Csanád 17, interjú)

Itt a nő úgy van beállítva, hogy a sok pénzzel rendelkező férfit arra készíti, hogy őt szexuálisan tárgyiasítsa (megdugja és fizessen érte), majd pedig Csanád újra tárgyiasítja azzal, ahogyan ezt elmondja.

A szexuális aktusról való beszéd mód fontos része a lányok és fiúk közti gender különbség konstruálásának. A fiúkkal ellentétben, akik tárgyiasító és gyakran vulgáris nyelven beszélnek a szexről, a legtöbb lány általá-

¹⁸ A „heteró” kifejezést a „heteroszexuális” hétköznapi megfelelőjeként használom. Úgy vélem, ezt a szót ugyanúgy lehetne használni, mint a „meleg”-et, akár tudományos szövegekben is. Egyrészt a „heteroszexuális” orvosias hangzása miatt, másrészt mert így nemcsak a normatívtól eltérő szexualitásra lenne szlengből jövő, de ma már széles körben használt rövidebb szó (meleg), hanem a normatívra is – a transznemű (nem megegyező biológiai nemű és nemi identitású) után a cisz-nemű (megegyező biológiai nemű és nemi identitású) szó megalkotásának logikája szerint.

ban olyan kifejezéseket használ, amelyek kölcsönösségre (együtt csinálunk valamit) vagy passzivitásra utalnak, vagy a szexuális aktus befogadjaként jelölik őt.

A lányok többnyire ezeket a kifejezéseket használják: „lefeküdni vele” (ez a leggyakoribb), „szeretkezni”, „szexelni”, „csinálni” (együtt). A „lefeküdni vele” kifejezést a lányok egyaránt használják a barátjukkal és alkalmi partnerekkel folytatott szexuális tevékenységre. Ez se nem vulgáris, se nem romantikus kifejezés, és utal arra, hogy a lány döntést hozott a szexuális együttlétről. Ugyanakkor eufémikus jelentése is van: egyrészt úgy láttam, sok lány zavarban volt attól, hogy a „szex/szexelni” vagy a „szeretkezni” szavakat nyíltan használja, másrészt a „lefeküdni” egyfajta ártatlan pihenési formát is jelöl, aminek a szexuális jellegét csak a „vele” névmás adja. Így a szexuális tevékenység „ártatlan” időtöltésként jelenik meg, és ezzel elkerülhető, hogy a lány a „barátnő/kurva” dichotómia rossz oldalára kerüljön.

A „szexelni” szó szintén elég semleges, de ezt a lányok inkább eltávolító kontextusban használják, amikor általánosságban beszélnek, vagy amikor egyéjszakás kalandokról, illetve a leszbikus Szandra esetében férfival való szexről van szó. A „szeretkezni” ige viszont csak akkor használatos, amikor az illető szerelmével folytatott szexuális együttlétről van szó:

Szandra: Fiú [volt az első partnerem]. De aztán amikor annak vége lett, akkor voltak ilyen csajokkal ilyen, hát az nem volt kapcsolat, az csak ilyen szex. Vagy hogy mondjam. (...) Ilyen futók.

Eszter: Csak szexeltetek?

Szandra: Hát most hogy mondjam?

Eszter: Finomabban: szeretkeztünk.

Szandra: Hát, de nem szeretkeztünk, mert szeretkezni csak azzal lehet, (...) akit szeretünk, nem? (Eszter 17, Szandra 17, interjú)

A „csinálni” is használatos, de nem úgy, ahogy a fiúknál („megcsináltam” [a nőt]), hanem „csináljuk” (mármint együtt, a szexet):

Nóri: Mi otthon csináljuk (nevetnek), kizárólag otthon csináljuk. (Nóri 19, interjú)

Ha egymás mellé tesszük ezeket az idézeteket, láthatjuk, hogy a heteró lányok és fiúk teljesen máshogy pozícionálják magukat és a partnerüket a szexuális aktusról való beszédben, mintha teljesen más élményekről beszélnének. Érdekes lett volna látni, hogy egy-egy heteró pár lány és fiú tagja hogyan beszél az egymással folytatott szexuális tevékenységekről, de sajnos az interjúkészítés során nem voltak párok a válaszadók között.

Szandra, a leszbikus lány, gyakran „férfias” szavakat használ, amikor a szexről beszél. Amikor a partnerével nemrégiben vásárolt új dildójukról mesél, és hogy mennyire várta, hogy kipróbálják, azt mondja: „Már amúgy is állt a faszom.” Amikor pedig a hüvelyi izgatókrémről beszél, így fejezi ki a hatását: „állni fog a lukad tőle”. „Férfias” szóhasználatát szerintem az magyarázza, hogy nincsenek számára olyan elérhető diskurzusok, amelyekben a nők cselekvő alanyként jelennének meg, így saját szexuális vágyaira és cselekvéseire a férfiak által használatos diskurzusokat veszi át.

Korábban láttuk az egyidejű orgazmus fontosságát a résztvevők elgondolásában. A leszbikus interjúala-

nyok számára is fontos a szimultán orgazmus; nem elengedhetetlen, hanem különleges öröm. Szandra és partnere megtalálta ehhez a megfelelő eszközt, aminek a működését lelkesen magyarázza:

Szandra: Nekünk van vibrátorunk is meg felcsatolható is. Nem tudom, a vibrátor nem nagyon jön be igazából. De viszont vasárnap próbáltuk ki a felcsatolhatót (...), és jó volt, mert úgy van megcsinálva (...) az egész, hogy aki magára csatolja, hogyha az mozog benne, szóval azt a lökő mozdulatot csinálja, akkor őt is ingerli. (...) És akkor ő is, szóval nem az van, hogy akkor csak az egyik megy el, hanem akkor mind a ketten. És ez nekem tök nagy élmény volt (...). Jó volt, tényleg, mert tudod, nem az van, mint mondjuk a vibrátornál, hogy ő csinálja neked veled, és akkor te elmész (...). Hanem tényleg össze lehet azt, hogy egyszerre menjünk el (...), és az tök nagy élmény volt nekem. (Szandra 17, interjú)

Noha egy pénisz-szerű tárgy itt is szükségesnek tűnik az egyidejű orgazmushoz, a szerepek rugalmasak, mert a felcsatolható dildó két vége úgy van kialakítva, hogy egyszerre izgassa mindkét partnert, és mind a két fél felcsatolhatja, így a pénisz nincs automatikusan hozzárendelve az egyik félhez. Szandra összehasonlítja a vibrátorral, ami inkább „én csinálom neki” típusú örömszerzésre alkalmas, míg a dildóval lehet „mi csináljuk együtt” örömet átélni.

Mivel a fiúk nem beszélnek explicit módon a saját nemi örömről, nem tudjuk, hogy az (állítólagos) szexuális tevékenység mennyire volt örömteli számukra. Az a benyomásom támadt a megfigyeléseim során, hogy az öröm legfőbb forrása számukra maga az aktív szexuális tevékenység és az erről való beszéd.

Sok interjúalanyban él az a vélekedés, hogy létezik „férfi nemi ösztön”. Vannak lányok, akik ezt kritizálják, de nem kérdőjelezik meg, más lányok elfogadják, a fiúk pedig magától értetődőnek veszik. Bence szerint ez az ösztön a férfiasság alapvető, biológiailag kódolt eleme, olyan húzóerő, aminek nem lehet ellenállni, uralja a férfit:

Bence: (...) Amikor elmegy az ember egy szórakozóhelyre, azért nem biztos, hogy ellen tud úgy állni, hogy ne kerüljön bele. Férfiből van mindenki.

Zsombor: Tehát, hogyha érted, most összetalálkozik a diszkóban egy csajjal, aztán beszélgetnek, kialakul egy kis beszélgetés vagy akármilyen, akkor utána nem fogja azt mondani, hogy bocs, nem. Ráadásul, hogyha nincs barátnője az embernek. Hát akkor jó, biztos nem mondanám azt én sem, hogy „figyelj, Mari, nincsen kedvem”. (nevet)

(...)

Bence: Természetesen, ja. Mert így most azt mondjuk, hogy nem izéljük ezt az egyéjszakás [kalandot], de azért hogyha benne van az ember, akkor nem biztos, hogy ellen tud állni. Hát ezek a vágyak, ezek az érzések, uralkodnak az emberen. (Bence 15, Zsombor 16, interjú)

Sok heteroszexuális lány is internalizálja ezt a meggyőződést, valamint a férfi-női kettős mércét a szexuális potenciállal és viselkedéssel kapcsolatban, amit a következő részben fogok tárgyalni. Mint az a következő idézetből kiderül, rendben van és elfogadott, ha egy férfi állandóan szexelni akar, de ha egy nő akarja ugyanezt, az kínos, inadekvát, abnormális:

RD: Mit gondoltok arról, hogy egy csomó férfi azt mondja, hogy nekik nagyon erős biológiai készletük, hogy ők állandóan szexeljenek, és hogy ez a férfiakban erősebb, mint a nőkben? És hogy ezt sajnos nem

tudják korlátozni.

Detti: Szerintem amúgy... hát ez igaz!

RD: Ez így van-e?

Edina: Hát persze.

Detti: Nemcsak a férfiaknál, valamelyik nő kutyább, mint valamelyik férfi. Vannak olyan nők, hogy csoda.

Imola: Hát egy gyerek azért szakított a barátnőjével, mert reggel-este akarta. Igen, de ilyen napi háromszor, és akkor se, mit tudom én, hát a csávó mesélte, hogy ilyen három-négy óra hosszát kellett ott vele lenni az ágyban, és mondta, hogy annyira megterhelte vele...

Detti: Még jó, hogy nem kapott szívrohamot! (nevet)

Imola: ...hogy bement dolgozni, komolyan, már azt mondta, hogy „el voltam gyengülve, bementem dolgozni, már folytam el, fáradt voltam, nem engedett aludni”, azt' otthagya.

Detti: Úristen! Na, ez egy kicsit kínos!

Imola: Hát de nem? Hallod, amikor elmondta a gyerek, szakadtunk a röhögéstől. (Detti 16, Edina 16, Imola 17, interjú)

Ironikusan, a történetben szereplő férfi, akinek a telhetetlen nő vágyait kellett volna kielégítenie, nem úgy prezentálta magát, és mások sem úgy látták őt, mint hasonló vágyakkal és potenciával rendelkező bikát – ahogy sok férfi szereti láttatni magát. Ehelyett infarktus veszélyének volt kitéve, kimerült volt és nem tudott teljesíteni a munkahelyén, és emiatt interjúalanyaim egyfelől sajnálták és aggodalmat fejeztek ki az egészsége iránt, másfelől kinevették, hogy nem tud megfelelni a nő szexuális igényeinek. Igazából bizonytalan, hogy Imola és Detti melyikőjüket tartotta inkább nevetségesnek, mivel a nő extrémnek tekintett szexuális vágyain és a férfi kudarcán, hogy ezeket kielégítse, egyaránt nevettek. Ahogy korábban megállapítottam, a nő nemi öröme mindig a férfi nemi örömének függvényeként jelenik meg a szexuális diskurzusokban. Ebben a történetben is így van ez, noha a férfi van beállítva áldozatnak, mégis ő az alany, aki ez esetben nem tud úgy cselekedni, hogy a nő végül megkapja, amire vágyik.

Ebben a részben azt elemeztem, hogy a szexuális aktusról való beszédmód hogyan teremt nemek közti különbségeket, és megállapítottam, hogy a női nemi öröm a résztvevők által használt heteronormatív diskurzusokban a férfi nemi öröm függvénye, mivel a férfi a szexuális együttletben az alany, a cselekvő, a nő pedig a tárgy, az elszenvető vagy közreműködő. Ez a dichotomizálás megjelenik abban, amit a fiúk és a lányok mondanak a szexről és abban, ahogy beszélnek róla. Az utolsó részben a nemi dichotómia-teremtés harmadik diskurzusát, a szexuális kettős mércét vizsgálom meg.

Hozzáférés a szexhez – a szexuális kettős mérce és a „barátnő/kurva” dichotómia

A nemek szerinti szexuális kettős mérce akkor jelent meg leglátványosabban, amikor interjúalanyaimat az egyéjszakás kalandokról kérdeztem. Válaszaikból kiderült, hogy a lányok és fiúk szexuális partnerekhez való hozzáférése gender-különbséget konstruál, valamint az is, hogy hogyan tartják fent a fiúk és a lányok ezt a di-

chotómiát azáltal, hogy felügyelik a társaik szexuális viselkedését. Ezt azon normák alapján teszik, amelyeket elsősorban a fiúk állítanak fel, a „párkapcsolat/alkalmi szex”, a „barátnő/kurva”¹⁹ és a „szűz/kurva” (Youdell 2005) dichotómiák mentén. A lányok ezekkel szemben ugyan gyakran fejeznek ki kritikát, de többségük valamilyen mértékben mégis azonosul velük.

A nemi öröm és a „párkapcsolat/alkalmi szex” diskurzusa gender-különbséget konstruál, mert a legtöbb lány számára a nemi öröm fogalma szorosan kapcsolódik a „barát” és a monogám párkapcsolat fogalmához, míg a fiúknál ez az összefüggés nem olyan erős vagy egyáltalán nincs meg. Így a lányok és a fiúk különböző hozzáféréssel rendelkeznek a nemi örömhöz. Van néhány lány, aki az alkalmi szexet (párkapcsolaton kívül vagy belül) elfogadhatónak tartja, de a legtöbb lány számára morálisan vagy egészségügyi okokból problémás illetve kockázatos, és ha párkapcsolatban vannak, akkor kizárt. Ez önmagában még nem konstruál gender különbséget, mivel sok fiú szintén úgy gondolja, hogy amikor párkapcsolatban van, akkor nem akar, vagy nem tekinti elfogadhatónak egyéjszakás kalandokba bonyolódni. A különbséget az konstruálja, hogy mit jelent az egyéjszakás kaland a lányoknak és a fiúknak, és milyen hozzáférésük van az alkalmi szex-partnerekhez.

A legtöbb fiú az alkalmi szex lehetőségét, függetlenül attól, hogy van-e monogám párkapcsolata vagy sem, adottnak, magától értetődőnek tekinti, míg a lányok nagy része nem. Sok fiú úgy gondolja, hogy most van barátnője, úgyhogy nem **akar** egyéjszakás kalandot, vagy úgy **dönt**, hogy nem kezdeményez, viszont azoknál a lányoknál, akiknek van barátjuk, az, hogy akarják-e vagy sem, úgy döntenek-e vagy sem, fel sem merül.

Tibi: [Ú]gy, hogy volt barátnőm, úgy soha nem csaltam meg, mondjuk bulikba úgy hétfégenként.

RD: És neked?

Nándi: Én soha nem csaltam meg senkit, egyik barátnőmet sem. Csak így, hát azért megnéztem a lehetőséget, úgymond (...).

RD: És mit gondolsz az egyéjszakás kalandokról?

Nándi: Jó. Ha nincsen barátnője az embernek, akkor jó.

Tibi: Meg, ha nem akar (...) tartós kapcsolatot, csak így lazítani. (Nándi 15, Tibi 16, interjú)

Ebben a csoportban a négy fiúból három (Levi, Tibi és Nándi) nem csalja meg a barátnőjét, míg a negyedik (Imi) igen. Az ő döntésük, hogy nem teszik meg, Iminek pedig szintén a saját döntése, hogy ő igen, és az is, hogy ezt nem mondja el a barátnőjének, nehogy megbántsa.

Mind a négy fiú egyértelmű választóvonalat húz a barátnő és az egyéjszakás kaland között. Más fiúk is különbséget tesznek, méghozzá gyakran nem aközött, hogy hogyan töltsék a szabadidejüket, vagy hogyan elégítsék ki a szexuális vágyaikat, amikor nincs állandó partnerük, hanem két különböző „lánytípus” között. Fiú interjúalanyaim általános vélekedése szerint vannak olyan lányok, akik alkalmasak arra, hogy „barátnők” legyenek, és vannak, akik egyéjszakás kalandra valók. Amikor egy fiú például egy szórakozóhelyen megismerkedik egy lánnyal, felméri, melyik típus az illető. Ahogy Gergely félreérthetetlenül elmagyarázza:

Gergely: Hát én akkor be voltam rúgva. Mondtam, hogy jó, elkezdtem fűzni a csajt. Először barátnőmnek

¹⁹ Ezekben a diskurzusokban a „kurva” olyan lányt jelöl, aki alkalmi szexuális kapcsolatokat létesít különböző fiúkkal, illetve nem tartja magát a monogám hosszútávú párkapcsolat heteronormatív elképzeléséhez.

akartam, de rájöttem, hogy a csaj egy nagy ribanc, gondoltam, akkor megpróbálom, hátha sikerül, aztán összejött. (Gergely 17, interjú)

Gergely tárgyiasító nyelvhasználata elárulja, hogy ő az, aki a végső döntést meghozza, hogy az illető lányt barátnőnek vagy egyéjszakás kalandnak akarja, és a döntése a lány szexuális viselkedésétől függ. Ha ő úgy értékeli, hogy a lány viselkedése „kurvás”, akkor jó lesz alkalmi szex-partnernek, de nem barátnőnek. Ő a döntéshozó alany az interakcióban, a lány pedig a tárgy, akinek ő felméri az „értékét”, és annak megfelelően használja. Gergelynek nincsenek morális fenntartásai azzal kapcsolatban, hogy így tárgyiasítja a lányt és a lány szexuális vágyait, és nem merül fel, hogy a lány is lehet döntéshozó és lehetnek preferenciái – lehet, hogy a lánynak eszébe sem jutott, hogy Gergellyel párkapcsolatot kezdjen.

A lányok tisztában vannak vele, és kritikusak azzal szemben, hogy kettős mérce szerint mérik a lányok és a fiúk szexuális viselkedését, amint az alábbi idézetekből kiderül:

Vali: Fiúnál sokkal másabb. (...) Egy lánynak szégyen, a fiúnak meg... (...) Én ezt sosem értettem, hogy miért. Apa is mindig mondta. (...) Öcsém is ugyanezt csinálja egyébként, hogy egy lány, két lány, sose köti le magát (...). És mondom apunak, téged nem zavar, hogy minden héten más lány van nála? Engem zavar! És apu: hát ő fiú. (...)

Adél: De amúgy az van, hogy nagyon sok fiú ezt csinálja, hogy váltogatja a lányokat, naponta, hetente, de mégis azt mondják utána a lányokra, hogy kurva, merthogy mindenkivel lefekszik.

(...)

Vali: Amúgy apu mondta, hogy fiúnál büszkeség, hogyha több lánnyal van, de lánynak viszont már szégyen. (Vali 17, Adél 17, interjú)

Bár kritikusak a lányok e kettős mércével szemben, mégis valamilyen mértékig azonosulnak vele. A szerelmi kapcsolat vs. alkalmi szex dichotómiáját állítják fel, és legtöbbször úgy pozicionálja magát e kettősségben, hogy ők csak olyan férfikkal szexelnek, akikbe szerelmesek és/vagy párkapcsolatban vannak velük:

Detti: Én csak olyannal fekszek le, akit szeretek. Nem tudom, hogy miért, pedig annyiszor megtehettem volna, hogy na most ezzel is, azzal is, de én nem vagyok ilyen.

RD: Nem is fordult még elő?

Detti: Soha. (Detti 16, interjú)

Ennek az én-pozicionálásnak több oka van: fizikai biztonság, érzelmi okok, morális dilemmák. A morális érvelés megmutatja, hogy „a fiúnak dicsőség, a lánynak szégyen” hozzáállást hogyan internalizálják a lányok: ők nem akarják, hogy „kurvának” tartsák őket, mert az szégyen. A morális érvelés valójában a társadalmi státuszhoz kapcsolódik. A kettős mércét kritizáló lányok azért vetik alá magukat mégis ennek a rendszernek, mert így lesz „barátjuk”, a „barát” pedig magasabb státuszt kínál nekik az iskolai gender hierarchiában, mintha egyedülálló lányok lennének, akik alkalmi partnerekkel folytatnak szexuális életet.²⁰ A fiúnál épp ellenkezőleg, annál magasabb valakinek a státusza a kortárs csoportban, minél több szexuális tapasztalatot tud felmutatni, így ezek

²⁰ Pascoe ugyanezt a jelenséget írja le (2007:104–105), hivatkozással Kandiyoti (1988) “patriarchal bargain” (patriarchális alku) koncepciójára.

a kérdések nem merülnek fel, az ő diskurzusukban csak az határozza meg, hogy létesítenek-e alkalmi szexuális kapcsolatokat, hogy ők hogyan döntenek, és milyennek ítélik meg az adott lányt.

Imola egy másik morális dilemmát említ az alkalmi szexszel szemben: egy másik nő megbántását:

Imola: Nekem már a lelkiismeretem is rossz lenne, hogy most mit csináltam, kettő: kinek a barátjával; most ez melyik lánynak esik rosszul. Én nem tudám. (Imola 17, interjú)

Ebben a megközelítésben a fiú, akivel Imola elméletben alkalmilag szexelne, egy másik lány barátjaként van beállítva, mintha elképzelhetetlen lenne, hogy a szexuálisan vonzó fiúknak nincs barátnőjük. Mivel a fiúnak van barátnője, Imola egy másik lányt bántana meg, ha szexelne a fiúval. Büntudata is lenne, és nem merül fel, hogy ha a fiúnak van barátnője, elsősorban az ő felelőssége eldönteni, hogyan viselkedjen szexuálisan egy másik lánnyal. Ehelyett Imola veszi a vállára az összes felelősséget és büntudatot. Ez az együttérző megnyilvánulás is rávilágít a szexuális kettős mércére és a „barátnő/kurva” dichotómiára. A fiú kortársak között értékes viselkedés az alkalmi szex, még akkor is, ha monogám párkapcsolatban vannak, és a „természetes” nemi ösztön miatt a fiúkat nem lehet hibáztatni az ilyen „félrelépésekért”. Az „érzelmileg komplexebb” lányok feladata biztosítani, hogy nem keverednek ilyen „félrelépésekbe”, és elsősorban az ő érdekük is, mivel végül őket neveznék „kurvának”.

Az intimitás hiánya és a másik személy nem ismerése több interjúban felmerül mint ellenérv az alkalmi szexkapcsolatok ellen:

Zsófi: Egyrésztől jó, egyrésztől meg rossz. Megvolt, volt szex meg minden, (...) utána meg belegondolsz, hogy szinte nem is ismered az embert. Meg hogy utána egyből elmegy haza vagy valami, és akkor rossz, hogy nem mellette kelek fel utána. (...) Abba a 2-3-4-5 órába, úgy jó. (Zsófi 17, interjú)

Néhányan azon lányok közül, akik nem tekintik adottnak saját magukra nézve az alkalmi szex lehetőségét, pszichológiai és érzelmi magyarázatokat keresnek arra, hogy egyáltalán miért létesít bárki alkalmi szexuális kapcsolatot:

Adél: Szerintem az egyéjszakás kalandokat azok csinálják, akik olyanok, hogy nem tudják magukat lekötöni, és akkor csak ez, hogy pörgés, diszkó, buli, és akkor több fiút vagy lányt kipróbálni.

(...)

Veronika: Én meg szerintem csak azok csinálják, akiknek átvágták a fejüket. (Adél 17, Veronika 17, interjú)

Ezek a lányok a diskurzusukban patologizálják az alkalmi szexet változó partnerekkel. Számukra az egyéjszakás kalandokba emberek az „igazi” szexuális együttlét helyett mennek bele, érzelmi hiány vagy rossz tapasztalatok miatt.

A szexuális kettős mércének megfelelően a lányok nem tesznek különbséget az alkalmi szexkapcsolatra és a párkapcsolatra „alkalmas” fiúk között, legalábbis az interjúkban soha nem emlegetik így őket. A fiúk viszont, ahogy ez korábban Gergely idézetéből és az alábbiakból is kiderül, pontosan ezt csinálják: feljogosítva érzik magukat, hogy választóvonalat húzzanak a „kurvák” és a „barátnőnek alkalmas” lányok között, és hogy eldöntésük, éppen alkalmi szexet vagy barátnőt szeretnének, és ennek megfelelően hogyan közelítsenek az elérhető lányokhoz:

RD: És te mondtad, Bence, hogy voltak egyéjszakás kalandjaid azóta.

Bence: Igen, de hát azok ilyen diszkós lányok. Ott azért az ember jól érzi magát, sokan úgy is mennek a diszkóba, ott nem lehet komoly kapcsolatot találni. Meg ott is inkább azok a lányok, inkább erre mennek, elég sok van ebből. (Bence 15, interjú)

Bence mondanivalójában szinte észrevétlenül kettéosztja a diszkóban lévő fiatalokat: a fiúkra, akik azért mennek diszkóba, mert ott jól érzik magukat, aminek része, hogy alkalmi szexkapcsolatokat létesítenek, és a lányokra, akik „diszkós lányok” (a „kurva” finomabb szinonimája), és „inkább a szexre mennek”. Vagyis mindenki, aki ott van, a szexre megy, de mégis érezhető, hogy más a megítélése, ha fiú és ha lány az illető, aki szexre vágyik a diszkóban.

Levi az osztályában „alfahím” pozícióban van, pozitív szerepmódellet fiútársainak, szexuálisan tapasztalt, van önbizalma, jóképű és divatosan öltözködik, lány osztálytársai szerint a fiúk hozzá járnak öltözködési és fodrászati tanácsokért.²¹ Levi azt állítja, jelenlegi barátnője előtt sok egyéjszakás kalandja volt, de most nem szeretne. Elmondása szerint, mielőtt megismerkedett a barátnőjével, annyira kívánatos hetero-maszkulinitással bírt, hogy amikor bulizott, „jöttek egyfolytában a nők. Szóval nagyon nem is foglalkoztam [velük], egyiknek sem tudtam a nevét, meg ilyesmi”. A kisujját sem kellett mozdítani, csak úgy zúdultak rá a lányok vágyai:

Levi: Nekem volt olyan, hogy épphogy beléptem a bulihelyre, és akkor már így elkezdünk táncolni, és már jöttek oda a lányok. És akkor nem tudom, rám mozdultak, és már simogattak, meg minden. És akkor így jött egyfolytában, és akkor még a vécében is össze-vissza, szóval nagyon, mindent bevállaltak. (Levi 17, interjú)

Olvashatnánk úgy is e narratívát, mintha a női szexuális vágy aktív kifejezéséről és a fiú használásáról szólna a lány saját szexuális öröme. De véleményem szerint, még ha ez lenne is a helyzet, Levi nem tehetetlen tárgyként pozicionálja magát, akit széttépnek a nők, hanem olyan cselekvőként, aki szabadon dönthet arról, hogy elfogadja-e a lányok tárgyiasító közeledését, és így tetszése szerint bármikor tárgyból alanná válhat. Így ezek a lányok továbbra is alárendelt, könnyen tárgyiasítható pozícióban maradnak.

Amellett, hogy a fiúk feljogosítva érzik magukat arra, hogy eldöntsék, mely lányok mely típusú szexuális kapcsolatra „valók”, felállítanak egy másik dichotómiát is, amelynek az egyik oldalán a szűz lányok vannak, a másikon a „kurvák”. Ebben a diskurzusban nincsenek „köztes” pozíciók, egy lány vagy „szűz”, vagy „kurva”. Amint a párkapcsolat/egyéjszakás kaland dichotómiában, a szüzesség elvesztésében is kettős mérce működik. Ahogy Levi elmagyarázza:

Levi: Férfiáknál amúgy minél hamarabb elveszíted, lánynál pedig szerintem annál jobb, minél később veszíti el. (...) Mert a férfiáknál annál menőbbek, minél hamarabb veszti el (...). Lányok, szerintem, annál nagyobb kurva, minél hamarabb veszti el. (Levi 17, interjú)

A kettős mérce itt is megjelenik a szóhasználatban: Levi nem fiúkról és lányokról, vagy férfiokról és nőkről beszél, hanem férfiokról és lányokról. Ha egy fiú korán elveszíti a szüzességét, rögtön férfivá válik, ha lány teszi

21 Érdekes, hogy Levi sötét bőrű roma fiú, de úgy tűnik, etnikai hovatartozása nem befolyásolja a maszkulinitás-hierarchiában betöltött magas pozícióját. Meséli, hogy trendi öltözködése miatt gyakran viccből „lebuzizzák”. Míg etnikai hovatartozását társai figyelmen kívül hagyják, senki nem gondolja komolyan, hogy Levi tényleg meleg lenne. Ha meleg és roma lenne egyszerre, kétkem, hogy ilyen magas pozícióban lenne a maszkulinitás-hierarchiában.

ezt, akkor „kurvává”, de még mindig lány marad. Ugyanebben a párbeszédben Tibi meghatározza azokat a körülményeket, amelyek között a szüzességét elvesztő lány „kurvává” válik:

Tibi: [H]a nem úgy veszíti el, hogy egy diszkóban, vagy valami, hanem, mondjuk együtt vagyok vele már nem tudom mennyi ideje, és akkor úgy, (...) ha összejövnék 12 évesen, és egy éve együtt vagyunk, akkor már miért ne? Mert akkor meg én leszek vele úgy, hogy akkor veszítse el. (Tibi 16, interjú)

Tibi szerint, ha az esemény nem diszkóban történik, hanem hosszútávú párkapcsolaton belül, akkor rendben van, ha a lány korán elveszíti a szüzességét – mert akkor azt ő, Tibi is szeretné. Ezek szerint a fiú partner megléte és vágyai felülírják az életkori faktort: ha a lány a barátjával veszíti el a szüzességét fiatalon, akkor nem lesz belőle „kurva”, de ha alkalmi szexkapcsolatban, akkor igen.

Ezek szerint a fiúk úgy gondolják, hogy a 12–13 éves fiúk már készen állnak a szexre, de a 12–13 éves lányok még nem – kivéve, ha párkapcsolatban vannak, és 12–13 éves barátjuk úgy akarja. Amikor megkérdezem, hogy kivel szexelnek, ha a velük egykorú lányoknak még nem kéne szexuális életet élni, azt válaszolják, hogy mindig idősebb lányokkal, „vagy olyan[nal], aki nem megbízható, és csak ilyen egyéjszakásra jó” (Tibi). A fiúk szüzességének elvesztésekor azoknak a lányoknak az életkora, akik „nem megbízhatóak” vagy „csak ilyen egyéjszakásra jó[k]”, nem számít, nem úgy, mint a „barátnő kategóriájú” lányok esetében, így a szüzesség elvesztésének kettős mércéjén belül még egy kettős mércét állítanak fel.

Miközben a lányoktól azt hallgattam az interjúzás során, hogy a velük egykorú fiúk mennyire inkompetensek szexuálisan, és mennyire nem törődnek a partnerükkel, nemcsak én tűnődtem el azon, hogy az idősebb lányok vajon tényleg hajlandóak-e 12–13 éves, vagyis még náluk is fiatalabb fiúkkal lefeküdni:

Evelin: Úgy vannak vele, hogy a lány tizennyolc éves koráig szűz maradjon. Mondjuk, érdekes, ha a fiú már szexelhet tizenöt évesen, és a lány még nem, akkor azt hogy oldják meg. A fiúnak mindent, a lánynak semmit. (Evelin 19, interjú)

Evelin cinikusan kommentálja a szüzesség elvesztésének, valamint a lányokhoz és fiúkhöz való szexuális hozzáférésnek a kettős mércéjét, amiből ismét jól látszik, hogy a lányok tudatában vannak, és kritikusak ezzel kapcsolatban. Azt is láthatjuk azonban az elemzett interjúrészekből, hogy a heteró fiúk szabják meg a szexuális partnerekhez való hozzáférés diskurzív kereteit, a heteró lányok többsége pedig ugyan kritizálja e kettős mércét, mégis valamilyen mértékig belemegy a „patriarchális alkuba”, saját társadalmi pozíciója erősítése érdekében.

ÖSSZEGRÉS

Ebben a tanulmányban megvizsgáltam, hogy a nemi öröm diskurzusai hogyan jelennek meg a szexuális nevelés tantárgyat oktató védőnő és középiskolás diákok szexről való beszédmódjában, és miként konstruálnak ezek a beszédmódok különbségeket a nemek között. Három, ebből a szempontból lényeges beszédmódot találtam: a nemi öröm „természetes” és „tanult” jellegének kettőssége; a szexuális tevékenységekről, illetve az örömszerzés módjáról való beszéd nemek közti különbségei; valamint a szexhez, illetve szexuális partnerekhez való hozzáférés kettős mércéje. A nemi örömet heteroszexuális interjúalanyaim többnyire összeroszák az orgazmussal, az örömszerzést az orgazmushoz való eljuttatással, és ebben a szemléletmódban a nemi öröm

heteroszexuális vaginális penetrációként tételeződik. Interjúalanyaim beszédmódjában a lányok azok, akiknek tanulniuk kell a nemi öröm elérését, a fiúk pedig tanulás nélkül, „természetesen” élik azt át. Emiatt a lányoké a felelősség, hogy a szexuális együttletben átéljék a nemi örömet. A szexuális tevékenységekről, illetve az örömszerzés módjáról a fiúk többnyire tárgyiasító és gyakran vulgáris módon beszélnek, magukat alanynak, cselekvőnek, lány partnerüket tárgynak, elszenvetőnek vagy közreműködőnek állítják be; míg a lányok inkább közös tevékenységnek, kölcsönös örömszerzésnek tekintik a szexet, és többnyire elvárják a fiúktól, hogy partnerként kezeljék őket a szexben, de láttunk arra is példát, hogy egy lány a saját hibájának tekinti, hogy a partnere nem tudja őt eljuttatni az orgazmusig. Közös mindkét beszédmódban, hogy a „kölcsönös” nemi öröm valójában a férfi örömeinek függvénye, még a partnernek tekintés elvárásában is a férfi az, akinek a nőt az elvárás szerint kellene „kezelnie”. A szexuális partnerekhez való hozzáférés kettős mércéjének vizsgálatából pedig az derül ki, hogy a fiúk azok, akik kategorizálják a lányokat, és eldöntik, milyen módon közelítsenek hozzájuk szexuálisan, a lányok pedig ügyelnek rá, hogy saját magukat és egymást a fiúk által kreált kategóriák közül melyikbe sorolják. E heteroszexista, gender dichotóm diskurzusoktól minimális eltérések előfordulnak az anyagomban, de ezek vizsgálata túllépett volna e tanulmány keretein. Elmondható azonban, hogy ezen eltérések kivételek, inkább a jelen tanulmányban bemutatott diskurzusok a jellemzőek az általam vizsgált populációra. Meggyőződésem szerint a megjelenített példák szemléltetik azokat a repetitív performatív aktusokat, amelyek eredményeképp Butler szerint a szilárd, dichotóm társadalmi nemek illúziója jön létre, és olyan diskurzív helyeket mutatnak meg, amelyek nem csupán a nemi különbség és a szexualitás interszekciói, hanem ahol a beszédben konstruált nemi különbség a szexualitáson keresztül értelmezhető.

HIVATKOZÁSOK

- Allred, P. – Miriam E. D. (2007) *Get Real About Sex. The Politics and Practice of Sex Education*. Maidenhead: Open University Press.
- Allen, L. (2012) Pleasure's perils? Critically reflecting on pleasure's inclusion in sexuality education. In *Sexualities* 15(3/4), 455–471.
- Allen, L. (2007) Denying the sexual subject: schools' regulation of student sexuality. In *British Educational Research Journal* 33(2), 221–234.
- Allen, L. (2004) Beyond the birds and the bees: Constituting a discourse of erotics in sexuality education. In *Gender and Education*, 16(2), 151–167.
- Butler, J. (2005) *Jelentős testek – A „szexus” diszkurzív korlátairól*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
- Butler, J. (2007) *Problémás nem – Feminizmus és az identitás felforgatása*. Budapest: Balassi Kiadó.
- Epstein, D. – O'Flynn, S. – Telford, D. (2003) *Silenced Sexualities in Schools and Universities*. Stoke on Trent, UK, Sterling, USA: Trentham Books.
- E.S.Z.T.E.R. Alapítvány (2010). Az „Online szexuális abúzus” című, budapesti 16 évesek tapasztalatain alapuló kutatás adatainak elsőleges elemzése. Budapest. http://www.budapestedu.hu/data/cms101384/Kutatasi_jelentes_OSA_Mereis.pdf
- Fine, M. (1988) Sexuality, Schooling, and Adolescent Females: The Missing Discourse of Desire. In *Harvard Educational Review* 58(1), 29–53.
- Fine, M. – McClelland S. I. (2006) Sexuality Education and Desire: Still Missing after All These Years. In *Harvard Educational Review* 76(3), 297–338.
- Foucault, M. (2001) *A tudás archeológiája*. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó.
- García, L. (2009) “Now Why do you Want to Know about That?” Heteronormativity, Sexism, and Racism in the Sexual (Mis)Education of Latina Youth. In *Gender and Society* 23, 520–541.
- Kehily, M. J. (2002) *Sexuality, Gender and Schooling. Shifting Agendas in Social Learning*. London, New York: RoutledgeFalmer.
- Mészáros, Gy. (2014) *Szubkultúrák és iskolai nevelés. Narratív, kritikai pedagógiai etnográfia*. Veszprém: Iskolakultúra-könyvek 48. <http://mek.oszk.hu/13400/13473/13473.pdf>
- Németh, Á. – Költő, A. (szerk.) (2011) *Az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása című, az Egészségügyi Világszervezettel együttműködésben zajló nemzetközi kutatás 2010. évi felméréséről készült nemzeti jelentés*. Budapest: Országos Gyermkegészségügyi Intézet. file:///D:/DOC/CEU/PHD/Dissertation/Literature/Sex%20education/Hung%20lit/HBSC_2010.pdf
- Pascoe, C. J. (2007) *Dude, you're a Fag: Masculinity and Sexuality in High School*. Berkeley: University of California Press.
- Rasmussen, M. L. – Rofes E. – S. Talburt (2004) *Youth and Sexualities. Pleasure, Subversion and Insubordination In and Out of Schools*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rasmussen, M. L. (2010) Secularism, religion and 'progressive' sex education. In *Sexualities* 13(6), 699–712.
- Rédai, D. (2012) „Sok újat nem mondtak. Mi már mindent tudunk erről.” Az iskolai szexuális nevelés és a középiskolás lányok szexualitása. In Kozma, T. – Perjés, I. (szerk.) *Új Kutatások a Neveléstudományokban 2011*. Budapest: MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága, ELTE Eötvös Kiadó. 313-329. http://www.eltereader.hu/media/2013/06/Uj_kutatasok_2011_opt.pdf
- Rédai, D. (2010) Sex and Family in the School. Discourses on citizenship in sex and family education in Hungarian secondary schools from the 1960s till today. Konferencia előadás: *Beyond Citizenship: Feminism and the Transformation of Belonging*. Birkbeck, University of London.
- Simich, R. – Fábián R. (2010) *Iskola – egészségfejlesztés – szexedukáció. Veszélyeztetett korú diákok prevenciósi igényei és szükségletei*. Országos Egészségfejlesztési Intézet, Budapest, 2010. http://www.oefi.hu/tanulmany_szex.pdf
- Youdell, D. (2006) *Impossible Bodies, Impossible Selves: Exclusions and Student Subjectivities*. Dordrecht: Springer.
- Youdell, D. (2005) Sex-gender-sexuality: how sex, gender and sexuality constellations are constituted in secondary schools. In *Gender and Education* 17(3), 249–270.
- Youdell, D. (2004) Wounds and Reinscriptions: Schools, Sexualities and Performative subjects. In *Discourse: studies in the cultural politics of education* 25(4), 477–493.